

Algemene gegevens van het interview

Titel	Getuigen Verhalen, Ervaringen van Nederlandse burgers met ingekwartierde Duitse militairen, interview 08
Geïnterviewde	Mijnheer Bernard Jochems (BJ), 1929 geboren
Interviewer	Froukje Demant (FD), sociaal-wetenschappelijk en historisch onderzoeker
Plaats	Schin op Geul, Limburg
Tijd	26 november 2009, 13 uur – 16 uur
Trefwoorden	Bezetting, dagelijks leven, inkwartiering, Duitse militairen, Duitsers, Canadezen, Philips Kommando
Samenvatting	<p>De heer Jochems uit Tilburg, geboren in 1929, heeft in 1940 twee maal Duitse militairen in huis ingekwartierd gehad.</p> <p>De vader van meneer Jochems was huidarts en had een praktijk aan huis. In het grote huis werden in juli t/m september 1940 achtereenvolgens twee Duitse officieren ingekwartierd. De eerste was een vriendelijke man met wie de vader van de heer Jochems wel eens sprak. De tweede officier was een SS-er met wie de familie geen contact had.</p> <p>In 1943 is de vader van meneer Jochems aan kanker overleden. Meneer Jochems was altijd erg actief in verschillende verenigingen en was als jongen van vijftien ordonnans van de luchtbescherming.</p> <p>Meneer Jochems zat aan het begin van de bezetting op de openbare lagere school met een aantal joodse leerlingen in de klas. Hij is daarna naar een katholiek lyceum gegaan en is het contact met de leerlingen van de lagere school kwijtgeraakt. Hij heeft zich ten tijde van de bezetting niet gerealiseerd wat het lot van de joden was. Zijn ouders spraken daar ook niet over.</p> <p>Na de bezetting zijn er Engelsen en Canadezen ingekwartierd geweest. De Canadezen bleven voor wat langere tijd en daar konden meneer Jochems en zijn moeder het zeer goed mee vinden.</p> <p>Ruim tien jaar geleden heeft er een reünie van de klas van de lagere school van meneer Jochems plaatsgevonden. Toen heeft hij alle verhalen gehoord over wat de joodse leerlingen is overkomen. Hij hoorde toen van de rol van het Philips Kommando in Kamp Vught, en is zich daarin gaan verdiepen. Hij heeft de stichting Geschiedschrijving Philips Kommando Concentratiekamp Vught '43-'44 opgericht en is daar nog steeds zeer actief bij betrokken.</p> <p>Er komen enkele onderwerpen van publieke discussies ter sprake: het optreden van Johan Heesters en de ervaringen van NSB-kinderen.</p>

Transcriptie gemaakt door	Het bedrijf DesTijds Levensverhalen heeft de transcriptie gemaakt in het format van DANS. Vervolgens is de transcriptie nagelopen door de interviewer.
Eigenaar van het bestand	drs. Froukje Demant

Transcriptie

00:00:00 – 00:01:07

FD Eventjes van vanaf het begin, wanneer bent u geboren?

BJ In augustus '29.

FD En u bent in Nederland geboren?

BJ In Rotterdam.

FD Oke, en toen bent u, bent u toen?

BJ En toen ben ik, ik was dus, mijn vader was officier van gezondheid bij de marine in Rotterdam en toen ik anderhalf was ben ik met hem mee naar Indië gegaan, dus met mijn moeder, ik ben enigszins zoon en mijn vader was 44 toen ik geboren werd en hij had dus uiteindelijk in 1935 26 dienstjaren, waarvan 14 in Indië, betekende dat hij zijn 40 pensioenjaren had dus hij is op zijn vijftigste gepensioneerd. En toen hebben we eerst een jaar in Wassenaar gewoond, toen heeft 'ie uitgekeken waar hij zich weer zou vestigen, want hij was dus huid- en geslachtsziekten, geslachtsziekten was dus de oorzaak waarom hij bij de marine dus speciaal dat specialisme daarvoor opgeleid mocht worden.

00:01:07 – 00:02:00

FD Ja, want hij was daar arts voor.

BJ Wat zeg je?

FD Hij was daar arts voor, om dat...

BJ Ja hij was arts, dan kon je je specialiseren maar dat was voor de marine was dus venerische ziekte belangrijk, dus geslacht en de soa enzovoort, maar nou en toen heb ik een jaar in Wassenaar gewoond, en toen heeft mijn vader zich gevestigd in Tilburg en in een heel groot huis, praktijk aan huis, zelfs mijn oma nog in huis en die is in '38 geloof ik weer het huis uit gegaan. En ik heb mijn hele jeugd dus in Tilburg doorgebracht, ik ben begonnen op de openbare lagere school, de enige openbare lagere school in het verder Rooms-katholieke Tilburg.

00:02:00 – 00:03:02

BJ En in 1941 ben ik de enige van de klas geweest die naar het Odulphus lyceum ging, omdat ik een gymnasiale opleiding wilde, de anderen gingen allemaal naar de Rijks-HBS. En in '47 heb ik mijn eindexamen gymnasium bèta gedaan en ben toen in Rotterdam gaan studeren aan de Nederlandse economische hogeschool en daar heb ik alle studentendingen meegemaakt; in de senaat gezeten, geroeid, noem maar op. En ik heb ook ben ik assistent van professor Bergen een tijdje geweest en ik ben in '54 afgestudeerd, dus ik heb zeven jaar

erover gedaan. Ik was in die tijd ook werkend bij het Nederlands Economisch Instituut voor halve dagen, dan kon ik wat bijverdienen.

00:03:02 – 00:03:58

- BJ En toen ben ik in militaire dienst gegaan en na mijn militaire dienst ben ik wetenschappelijk ambtenaar, later zelfs eerste klas, geworden, bij het econometrisch instituut van de Nederlands Economische Hogeschool met professor Henri Theil als directeur, bij hem ben ik in '62 gepromoveerd, op het proefschrift: 'Economische weerberichten'. En ik ben toen in juni, dat gebeurde in juni 1962 en per 1 september 1962 ben ik in dienst getreden bij Staatsmijnen, en zoals altijd bij nu DSM ging je met je 60^e weg, dat heb ik dus in 1989 gedaan, dus ik ben nu 20 jaar gepensioneerd.

00:03:58 – 00:05:01

- BJ Maar mijn vrouw vraagt zich altijd af: wanneer word je nu eens echt gepensioneerd?
- FD (lacht) u heeft het nog druk genoeg.
- BJ Maar in ieder geval, ik heb het nog erg druk en dat is ook mijn bestaan altijd geweest. Nou bij de mijnen ben ik dus in '62 gekomen en ik werd dus de, omdat ik de econometriekant had gedaan werd ik de rekenmeester van de sociale sector bij het gehele mijnsluitingsgebeuren. Dus hoe krijg je 45 duizend mensen he, arbeiders en beampten, in 9 á 10 jaar op een andere werkplek? Wij namen daar die periode van 10 jaar voor en dan kon je dus zeggen: iemand die nu 44 jaar was, die kon dan op zijn 54^e nog gepensioneerd worden, dus die kon blijven werken.

00:05:01 – 00:06:00

- BJ Maar die man van 43, die moest zo snel mogelijk naar een nieuwe arbeidsplaats, nou dat spel heb ik dus meegespeeld en geleid eerst voor Staatsmijnen alleen, daarna voor alle mijnen. Nouja daarna ben ik of tijdens die periode ben ik in '66 secretaris van de raad van commissarissen van de Domaniale Mijn geworden, dat is een kleine particuliere mijn die in handen was van de familie Van der Vorm uit Rotterdam. En die zeiden bij het begin van de mijnsluitingen tegen minister Den Uyl: 'Je doet me maar, ik je mag mijn aandelen hebben'. Toen werd een verzoek aan Staatsmijnen gedaan om de regering te helpen, want ja, die mijn kon niet 1,2,3 dicht, dat was niet sociaal dus toen ben ik dus bij die Domaniale Mijn betrokken geraakt.

00:06:00 – 00:07:00

- BJ En zelfs in '71 daar, als nevenbaantje, directeur van geworden en heb dus dat moeten liquideren dus gronden verkopen en en enzovoort, en dat deed ik dan op zondagmiddag dan ofzo he, daar kwam het dan op neer. Maar goed ik had een grote staf van mensen, maar ik als eenvoudig econometrist, wat wist ik van het verkopen van grond enzovoorts, maar goed, dat is allemaal goed gegaan. In '77 dus '71 directeur geworden, de mijn was al dicht in '69, toen ik kwam waren er 400 personeelsleden, de laatste ging weg in '74. Maar je hebt met mijnen, als die daar in de ondergrond zitten te wroeten, dan komt er schade aan de bovengrond, zogenaamde mijnschade. Daar worden de huizen dus beschadigd.

00:07:00 – 00:08:01

- BJ En als de mijnontginning daarvoor de oorzaak is, daarvan de oorzaak is, dan moet het vergoed worden, nou daar kun je natuurlijk heerlijke gevechten krijgen of de schade aan een huis het gevolg is van ondergrondse activiteiten van de mijn of achterstallig onderhoud. Nou, daar had ik dan weer mijn mensen voor dus ik had ongeveer alle mijnschadezaken geregeld op een paar na, zoals dat dan gebruikelijk is in vennootschapsland, want het was een NV, dan moet je op een gegeven moment een advertentie zetten dat je in liquidatie gaat, en dan kunnen mensen bezwaren maken. En er was dus één meneer, ik weet niet of jullie iets weten van Rolduc, dat is dus een prachtig oude abdij, daarnaast is een hoeve, hele grote hoeve, en de eigenaar van die hoeve dat was een procedure-geile man.

00:08:01 – 00:08:58

- BJ He, die dus alsmaar procedures wilde, dus die vond dat hij voor zijn hoeve 4,5 miljoen vergoeding voor mijnschade moest krijgen en ik vond vier ton voldoende.
- FD Dat is een groot verschil.
- BJ Dus dat, ja, dus dat is uitgedraaid op een rechtszaak, tot in de Hoge Raad toe, en dat is na 15 jaar geëindigd in een minnelijke schikking, maar hoogst interessant om dat allemaal mee te maken. Nou dus ik ben daarmee gestopt, ik dacht in '96, dus toen had ik dus vijfentwintig jaar was ik dus directeur, liquidateur, geweest. Nou dat, daarnaast werd ik op een gegeven moment in '76 ben ik uitgeleend min of meer aan de overheid.

00:08:58 – 00:09:57

- BJ Om directeur te worden, of adjunct-directeur eerst van de Nederlandse Energieontwikkelingsmaatschappij die zich dus toelagde op energiebesparingen en brandstofdiversificaat, dus hoog rendement cv-ketels die nu overal staan die zijn toen begonnen in die tijd en ook stadsverwarming, dus warm water in pijpen naar de huizen. Almere, Breda, Enschede, noem maar op, een heleboel plaatsen in Nederland. En ik was dan de man met de geldbuidel die de gemeentes mocht stimuleren om die investeringen te doen, en dan kon ik subsidies geven en leningen enzovoorts. Dus nou.
- FD En tot wanneer heeft u dat gedaan?
- BJ Dat heb ik in de periode '76-'89 gedaan.
- FD Ja, en daarna was u officieel met pensioen.
- BJ En toen ben ik officieel pensioen, en toen heb ik daarna ook van alles nog gedaan.

00:09:57 – 00:10:58

- BJ Maar in de tijd van de mijnsluitingen heb ik me ook bezig gehouden met met de herindustrialisatie, dus zorgen dat er nieuwe arbeidersplaatsen kwamen en zo het ABP hier naartoe helpen halen, de de achtste medische faculteit in Maastricht, enzovoort. Dus ik heb een buitengewoon boeiende baan gehad.
- FD Ja, dat kunt u wel zeggen.
- BJ Met zeer veelzijdige dingen met van alles. Maar ja, ze konden op mij altijd een beroep doen, ik was altijd gek om dan te zeggen: 'Nou, dan doe ik vanavond maar eens wat anders, he dan ga ik daar achterheen'. Dus daar heeft mijn gezin natuurlijk wel onder geleden, maar ja ik vond het erg leuk.

- FD En u bent nog steeds actief, want u bent nu voorzitter van de stichting Philips-Kommando.
- BJ Ik ben secretaris van die stichting.
- FD Secretaris.
- BJ Ja ik ben de initiator, de de de de slavendrijver, noem maar op, van deze stichting.

00:10:58 – 00:12:03

- FD En de stichting Philips-Kommando kamp Vught heet het.
- BJ De stichting geschiedschrijving Philips-Kommando concentratiekamp Vught '43-'44. Wij hebben.
- FD En sinds wanneer bent u daarbij actief?
- BJ Ik ben dus met die, nee ik moet het dan anders vertellen, ik zat dus in de zesde klas van de lagere school in '40-'41, met 9 joodse leerlingen, openbare lagere school, ik ben zelf dus van protestantse huize dus toen ik daarna naar het Rooms-katholieke Odulphuslyceum ging was ik een andersdenkende, zo werd ik ook genoemd. He, echt bij één van de vier, op de 550 jongens, en nou goed, die, ik heb op een gegeven moment het initiatief genomen om een reünie van die zes- en zevende klas van '40-'41 te organiseren.

00:12:03 – 00:12:58

- BJ Met wat anderen hebben we ze allemaal gevonden, 68, 19 dood, dus 49 nog in leven, met iedereen hebben we contact gehad en die zaten in Nieuw-Zeeland en in Amerika en in Afrika weet ik wat. Toen bij het organiseren daarvan heeft een één van die joodse meisjes die het overleefd heeft, van die 9 hebben er 4 de oorlog overleefd, waarvan 3 nog in leven waren tijdens die reünie. En één ervan, Gerda Noordman, die heeft toen ik haar gevonden had via het Simon Wiesenthalcenter, het adres in Chicago, die schreef mij of die stuurde mij haar levensverhaal, wat ze voor haar dochters had geschreven.

00:12:58 – 00:14:01

- BJ En daarin stond, en dat schreef ze ook, let wel, in keurig Nederlands, he terwijl het een Duitse van origine was en zoveel jaar in Amerika woonde, dat ze haar leven te danken had aan Philips, het werken bij Philips. Nou, ik ben dan zo'n man die dan zegt: 'He, hoe kan dat?' toen kwam ik toevallig de familie tegen van de technisch leider van het Philips-Kommando, Bram de Wit, hij was zelf overleden maar ik kon dus op condoleancebezoek en dan vertel ik zo, maak conversatie van: 'Nou ik heb nou toch iets meegemaakt, iemand die zegt dat ze haar leven te danken heeft aan Philips, dankzij het werken daar'. 'Oh' zegt Tante Clarie, dus de vrouw van de overleden Oom Bram, 'Oom Bram was daar technisch leider'. Dus de dochters, de dochter was erbij, en die heeft toen gezegd 'Bernard, zullen we daar niet samen iets aan doen?'

00:14:01 – 00:15:06

- BJ Nou dus zo is dus het idee geboren om aan het Philips-Kommando wat te gaan doen, ik woonde in Tilburg, ik heb er niets mee te maken gehad, alleen in de IJzeren Man gezwommen, terwijl het concentratiekamp er was, wat ik mijn ouders nu nog kwalijk neem.
- FD Wat neemt u ze kwalijk?

BJ Nou dat ze mij niks, dat ze mij daar hebben laten zwemmen, in de buurt van een concentratiekamp, dat ze mij daar niks van verteld hebben, want dat moeten ze wel geweten hebben. Nou en toen ben ik dus begonnen met te verzamelen, informatie over dat Philips-Kommando, over ja, over het werken bij Philips, en toen is in 1999 heb ik een stichting opgericht met een aantal anderen die met die mooie naam, en die heeft eerst een wetenschappelijk onderzoek laten doen, een dik boek, door professor Klein en Justus van de Kamp uit Amsterdam.

00:15:06 – 00:16:01

BJ En professor Klein uit Leiden, geschreven, meneer Ad van Liempt heeft voor mij een documentaire door Andere Tijden laten maken, gratis voor niks. Ik heb nog op de dag voor de uitzending nog invloed kunnen hebben op de tekst, want daar was ik het niet mee eens op bepaalde punten, dat hebben ze geaccepteerd. Daarna is er een tentoonstelling bedacht, er is een documentatieboekje door mij samengesteld van 48 pagina's, dat zal ik u meegeven en vervolgens is die tentoonstelling dus door het land gegaan. De we hebben een website gemaakt, met het verhaal op de website, daarna zijn we dus in het onderwijs gedoken, dat gebeurt nu nog.

00:16:01 – 00:16:59

BJ Dat we dus lespakketten voor 2 VMBO-T, 3 havo/VWO en de bovenbouw havo/VWO hebben met docentenhandleidingen en noem maar op, en daar worden ook 0- en 1-metingen gedaan om wat die leerlingen wisten voordat ze begonnen en wat ze wisten, wat ze na de behandeling van die lessen wisten. Nou verder heb ik een landelijke wedstrijd uitgeschreven voor eindexamenleerlingen die hun profielwerkstuk over het Philips-Kommando schrijven, daar is nu net de derde wedstrijd, afgelopen zaterdag heb ik daar een informatiemiddag over georganiseerd, met overlevenden die dan vragen kunnen beantwoorden. Anderen gaan bij overlevende thuis op bezoek, nou en dan dus 'Erfgoed van de oorlog' dat doet mijn stichting ook.

00:16:59 – 00:18:00

FD Ja.

BJ He dus audiobandjes en videobandjes, nou en als nevenactiviteit en dan is het zo dat er was in Vught in die tijd van het concentratiekamp Vught een hulpverleenster, mevrouw Timmenga, die dus begonnen is met mevrouw Van Beuningen, het smeren van boterhammen voor pakketten voor de gevangenen, maar die daarna spreekuur is gaan houden in het stationskoffiehuis waar van het hele land mensen naar haar toe kwamen om informatie te krijgen over mannen of vrouwen die in Kamp Vught gevangen zaten en anderzijds maakte ze ook pakketten van wie ze wist dat ze geen familie hadden enzovoorts, en dan krijg je correspondentie met alle mogelijke leveranciers, nou die mevrouw Timmenga heeft in haar bestaan vierduizend brieven gekregen.

00:18:00 – 00:18:58

BJ En die vierduizend brieven heeft ze allemaal beantwoord, of laten beantwoorden en we zijn nu, zijn er plannen om een monografie te maken naar aanleiding van die vierduizend brieven. En daar staat waarschijnlijk ook een heleboel interessants in over het, over de leefsituatie van de achtergeblevenen,

dus zoiets van ‘Ik heb geen geld, want de kostwinner is weg’ of ‘Mijn dochter is op hol geslagen want ze kan niet zonder het vaderlijk gezag’, dat heb ik dan maar verzonnen hoor, maargoed zo kunnen een heleboel dingen. Maar dat is iets waar nog weinig over geschreven is en daar willen wij dus, en daar heb ik een club weer bij elkaar, professor Klein, professor Winkel uit Rotterdam, nouja noem maar op die allemaal weer toegewijd zijn.

00:18:58 – 00:20:07

BJ We hebben net vijf kandidaat-auteurs daar ben ik bij betrokken geweest om die uit te zoeken en we gaan, volgende week dinsdag vergaderen we over de verdere voortgang.

FD Maar al met al bent u hier dus ook nog heel druk mee?

BJ Ja.

FD En als tien jaar lang als ik het goed begrijp, u heeft in '99 heeft u het opgericht.

BJ Ja.

FD Ik wil nog even wat, ik wil hier straks nog wel wat meer over horen, maar ik wil eigenlijk even terug naar die jeugd en het begin van de oorlog, want nouja u vertelde dat u op een openbare school heeft gezeten, dat u protestants bent van achtergrond, en uw vader was dus huidarts.

BJ Huidarts, ja.

FD En uw moeder? Had die ook een baan of was ze thuis?

BJ Nee, mijn moeder die heeft dus nuttige handwerken en dat soort opleidingen gehad. Maargoed, let wel, mijn ouders waren van 1885, dus toen ik geboren werd in '29 waren ze 44 en 43 jaar, dus ik was een

[cut]

FD Batterijen verwisseld enzo? Oke.

00:20:07 – 00:21:03

BJ Nou ik was net aan het vertellen over mijn moeder, die dus in 1885 is geboren, en die dus nuttige handwerken en dat soort dingen heeft gedaan. Op een gegeven moment is ze ook zelf regent van het ziekenhuis geweest, het protestants ziekenhuis in Den Bosch, helaas zijn de notulen van die tijd zoekgeraakt, want ik had best eens willen weten wat mijn moeder daar beweerd had allemaal in het bestuur. Maar en die is ook nog adjunct-directrice van het weeshuis in Amsterdam geweest. En van toen is ze dus getrouwd, en in '27 en ik ben dus in augustus '29 geboren.

FD Ja, en u was dus enig kind.

BJ Enigskind, ja ik was, mijn moeder was 43 toen ik geboren werd dus dat was echt wel op het randje zeg maar.

00:21:03 – 00:21:55

FD Ja, ja ja.

BJ Nou en die was wel maatschappelijk erg betrokken, die was ook, oh ja, zondagsschooljuffrouw was ze ook een tijd geweest. Wat ik zo hoor, maar het gekke is, als je daar jong bent, je daar weinig voor interesseert. Nu zou ik al die dingen graag willen vragen, ‘Wat deed je eigenlijk vroeger?’ en ze is er niet meer.

FD Ja, en als je jong bent ben je daar niet mee bezig.

BJ Zij is in '61 overleden, 75 jaar oud. Nou dus en mijn mijn vader was een nou, een goede feestneus moet ik zeggen, en ook want als je in de marine bent, officier van gezondheid, dat zijn allemaal gezonde kerels bij de marine. Het is maar zelden dat er iemand ziek is.

00:21:55 – 00:22:59

BJ Dus dat betekent ook als 'ie aan boord was, dat 'ie in de salon zat en een kopje koffie dronk en daarna een glaasje bier en daarna weer iets anders, ik bedoel, en officieren wisten, de dokter die zit daar, daar ga ik gezellig mee praten, en die had een oppasser, die alles voor hem klaarlegde. Dus zijn kleren enzovoort, dus die was zo verwend.

FD Ja ik wou net zeggen.

BJ En mijn moeder heeft die taak over moeten nemen, want hij was, ik heb niet met hem gevoetbald, ik heb niks, al dat soort dingen dat was helemaal niet aan hem besteed.

FD Nee, want toen hij dus toen toen u terugkwam in Nederland toen was hij niet meer bij de marine en toen is hij zijn eigen, zijn eigen praktijk.

BJ Toen had 'ie zijn pensioen, dus echt zijn pensioen van 40 dienstjaren.

FD Maar hij was nog wel actief in zijn eigen praktijk, of was hij?

BJ Ja, dat is hij daarna geworden ja, ja.

FD Toen was hij wel?

BJ Ja en dat was voor de zo noemde hij dat, voor de sigaren en de borrel, wat hij daar verdiende.

FD Jaja, dat was een soort van bijbaantje zou je kunnen zeggen.

BJ Jaja jaja.

00:22:59 – 00:24:04

FD En en toen de oorlog uitbrak, toen zat u dus nog op de lagere school.

BJ Ja, ik zat toen in de vijfde klas van de lagere school, en mijn vader was diep onder de indruk van de Duitsers. Zoals die binnenkwamen, zo gedisciplineerd, zo keurig, terwijl het Nederlandse leger, en dan de zogenaamde Peelstelling en weet ik wat, daar deugde allemaal niks van. Nou moet u daarbij nog bedenken dat de marine, de Nederlandse marine meer optrok met de Duitse marine dan met de Engelsen. De Engelsen hadden ze de pest aan, dus hij was een beetje gepredisponeerd voor de Duitsers. He in de zin van dat hij daar bewondering voor had hoe die het deden. Nou en het is dus zo dat mijn vader in '42 hebben ze ontdekt dat hij kanker in de kaak had.

00:24:04 – 00:24:59

BJ Dus hij is in september '43 overleden.

FD Och.

BJ Dus ik was een jongetje van 14 jaar en toen mijn vader overleed. Toen kwam er een opvolger in huis, dat had 'ie nog net meegemaakt, dat hij zijn handtekening zette om de praktijk over te nemen. En die is toen bij ons in huis komen wonen en heeft daar aanvankelijk alleen en later toen hij getrouwd was is 'ie dus bij ons huis in huis komen wonen totdat ik in '47 mijn eindexamen had en toen zijn mijn moeder en ik naar Rotterdam vertrokken.

FD Och, maar dat was dus een hele grote, tenminste er is een heleboel gebeurd dus in oorlogsperiode, wat weinig met de oorlog of de bezetting te maken had.

Maar grote veranderingen in huis, zeker als enig kind, bleef u dus eigenlijk met uw moeder alleen achter?

00:24:59 – 00:26:00

BJ Ja ja en dat was een hele bijzondere moeder die mij buitengewoon haar gang, mijn gang liet gaan. Ik bedoel die echt niet directieven gaf, dit zus en zo en het is misschien wel grappig om te vertellen dat ik dus laatst, een jaar geleden nog bij die opvolger van mijn vader, 93 jaar nu, op bezoek ben geweest met zijn vrouw. En die vrouw zei: 'Ik heb wel eens tegen je moeder gezegd: wat doet die Ber daar toch boven op zijn kamer? Terwijl hij zijn eindexamen moet doen?'. 'Nou, zegt mijn moeder, kalm aan, hij redt het wel'. Nou, ik was de beste van de klas en ik heb de gecommiteerden mogen toespreken, als andersdenkende op een katholieke school. Ik weet niet of u het systeem van gecommiteerden kent?

FD Nee.

BJ Nou, vroeger deed je eindexamen gymnasium ten overstaan van vier hoogleraren.

FD Oooh.

00:26:00 – 00:27:05

BJ Die waren dan, die namen, dus ik heb bij de grote Koningsberger, de man van de onderzeeboot met de diepzeemetingen, Brouwer, de mathematicus, Wagenvoort, de classicus, dat waren mijn gecommiteerden enzovoort nou en dan moet je aan het einde moest dan iemand van de klas moest dan het woord voeren om de heren dank te zeggen voor. Nou en dat mocht ik dan doen.

FD Nou dat is toch ja dan heeft u het inderdaad, dan heeft u toch indruk gemaakt als andersdenkende (lacht).

BJ Ja nouja maar men wist dat ik in ieder geval zou slagen en de anderen waren bang dat het misschien niet zou lukken dus toen hebben ze mij maar uit uitgezocht of ze wouden eraf zijn, maar ik vind het nog altijd wel mooi. Maargoed.

FD Ja, maar u had dus wel een goede band met uw moeder?

BJ Uitstekende band, ja.

FD En wat vond zij van de Duitsers, weet u dat?

BJ Wat zegt u?

FD Wat vond zij van de Duitsers?

BJ Wat voor tijd?

FD (Hard) Wat vond zij van de Duitsers? U vertelde net dat uw vader...

BJ Geen idee.

00:27:05 – 00:27:58

FD Daar had u het nooit over?

BJ Geen idee, mijn vader vond het heel mooi, die was er natuurlijk niet voor dat wij bezet werden, maar de indruk die de Duitsers maakten dat was een hele goeie, nou en als het dan over de, maar goed, u moet de vragen stellen, maar als we het over de inkwartiering hebben dan is het dus zo dat wij in een groot huis woonden, met een aantal kamers helemaal vrij, dus ik zeg nu wel eens, waarom hebben mijn ouders nooit onderduikers in huis genomen? Want er was ruimte genoeg, he, op de bovenverdieping, he en dat is natuurlijk de ziekte van mijn vader heeft ook een rol gespeeld. Maar ik meen mij te

herinneren dat er dus iemand aan de deur kwam, iemand van de Duitse Ortskommandant ofzo, en die het huis aangekeken had.

00:27:58 – 00:29:06

- BJ Daarbij moet ik vertellen dat dus naast ons was de Raad van Arbeid, het kantoor van de Raad van Arbeid gevestigd en dat was gevorderd door de Duitsers. Dus misschien had daar wel iemand gezegd: 'Goh dat is een mooi huis, daar kan best wel een officier slapen'. Nou dus toen kregen we het verzoek, en ik denk dat dat juli, augustus, september 1940 is geweest, of werd gewoon aangezegd dat: 'U moet onderdak geven aan een Duitse officier'. De eerste dat was een meneer Schlamilch, uit Stettin.
- FD Uit Stettin, toe maar.
- BJ Ja, en dat was een een huisvader in een militair pak, zo wil ik hem beschrijven. Helemaal geen militante man ofzo, maar.
- FD En hij heette Schlamin?
- BJ Schlamilch, dus schla s-c-h-l-a-m-i-l-c-h.

00:29:06 – 00:30:01

- BJ Nou en dat was een rustige man, en nou, mijn vader heeft die man wel eens een keer op een zaterdagavond ofzo bij ons in de huiskamer uitgenodigd om mee een kopje koffie te drinken ofzo. Om daar een praatje mee te maken, he dus.
- FD En kunt u zich daar nog iets van herinneren?
- BJ Jawel, ik zie dat nog zo voor mij hoor, dat hij daar zat. Zo'n keurig man en hij bracht dan ook wel eens een keer zo'n Duitse, hoe heet dat, zemelbrood of zo mee, dat echt Duitse soldatenbrood nam hij wel eens een keer voor ons mee.
- FD Van dat zware zure, zure brood?
- BJ Ja ja, nou en die ging toen op een gegeven moment weg en meteen of een paar weken later dat weet ik niet, kwam er dus een SS-officier.

00:30:01 – 00:31:07

- BJ Meneer Wetstels, Westels of Wetstels of zoiets. En dat was een jonge man, dus ik denk dat deze Schlamilch ergens in de 50 was, en deze man was 30 schat ik, dus die SS-man. En die was keurig, correct, he niets om op aan te merken alleen hij klapte met zijn hakken als hij ons zag en ik kan me niet herinneren dat hij 'Heil Hitler' bij ons in huis gezegd heeft, geen idee, maar wel keurig en correct en ja, die is ook een paar weken gebleven. En dat is dus de herinnering van de Duitse tijd, en ik heb ook herinneringen aan de Canadese tijd.
- FD Ja nou daar komen we zo nog even op terug, want wat u zegt, eigenlijk van hun allebei van, hele nou correcte mensen, vond u ze ook allebei aardig? Of hoe hoe heeft u zelf contact met ze gehad?

00:31:07 – 00:31:58

- BJ Nee, ik heb niet persoonlijk niet met hun gepraat, bij mijn weten, want ik was 11 he, dan zit je maar in een hoekje te kijken enzo he, dan nee en als ik met iemand gesproken zou hebben dan zou het met die Schlamilch geweest zijn, maar die andere man, nou die kwam binnen en die liep door naar zijn kamer en en en die stapte weer uit zijn kamer en die liep weer naar buiten, dus dat daar hadden we geen contact mee, die werd niet binnen gevraagd.

FD Nee, die werd niet binnen gevraagd? Dus uw ouders die hadden wel een voorkeur voor die eerste, eerste man in ieder geval.

BJ Ja.

FD En kunt u beschrijven in huis, waar hun kamer was ten opzichte van uw woonruimte?

BJ Jawel, we hadden dus een huis, van 3 etages.

00:31:58 – 00:33:00

BJ Dus begane grond, en daar waren dus een voorkamer, en dan de gang en dan hadden we daar een soort eetkamer en nog een serre. Dan op de eerste verdieping had je boven de voorkamer de praktijkkamer, dus waar mijn vader dus een zijn praktijk voerde en dan had je boven het achterdeel had je een badkamer en links boven de eetkamer had je een slaapkamer van mijn ouders en achter, boven de keuken enzovoorts, want beneden was ook de keuken en een bijkeuken, daar was de wachtkamer voor de praktijk. Nou en dan ging je nog één etage hoger, dat was daar had ik mijn kamer, en dan was daar ook een grote slaapkamer.

00:33:00 – 00:34:02

BJ En die slaapkamer dat was, dat was voor die moffen.

FD Ja ja.

BJ Die sliepen daar, nou en dan was er nog in de gang was er nog een ledikant en dan kwam je achter een deur, nou daar was nog een zee van ruimte en daarboven nog een zolder, dat was een kolossaal groot huis.

FD Ja, heel groot.

BJ Nou en dan begrijpelijk dat die moffen dachten: ‘Nou, daar kan wel iemand slapen’.

FD Noemde u ze in die tijd ook al moffen? Onder elkaar, of was dat?

BJ Jawel, en nu nog en als ik nu een Duitser zie mevrouw, die mij op brutale wijze de weg vraagt, dan stuur ik hem de andere kant op. Echt, heb ik al een paar keer gedaan. Dat dat dat blijft in je. Ik bedoel, dat staat los van die eerste kerels, maar daarna heb je toch zoveel toch gehoord ook.

00:34:02 – 00:35:03

BJ Dat is ook belangrijk he, niet zelf meegemaakt maar bij ons in de tuin heb ik schutters putjes zien graven, niet ikzelf maar oudere jongens, ik heb bij ons achter, dus waar die Raad van Arbeid was die dus met een grote parkeergelegenheid erbij, in die tijd al, nou daar was een houten schutting tussen die parkeerplaats en ons, nou die hebben ze, de Duitsers weggehaald, ze zijn bij ons in het achterhuis geweest waar de centrale verwarming stond. Let wel ik heb mijn hele leven, behalve in mijn studententijd, altijd in een huis met centrale verwarming gewoond, heel sjiek, he.

FD Ja heel sjiek.

BJ Maargoed, dus toen is dus toen is die centrale, daar hebben ze ook hout gejat om hun hun gaarkeuken of hun eigen keuken te kunnen stoken.

00:35:03 – 00:35:55

FD Want die zat in dat huis?

BJ Nee die zat, die hadden zo’n veldkeuken, die is gewoon achter een achter een wagen aan gehangen kon worden (kucht).

FD En kregen de officieren...

BJ Maar ik praat nu over het einde van de oorlog he, dus zeg maar, Tilburg is bevrijd in oktober '44, dus waar ik het nu over heb ik het augustus, september 1944. Dus toen waren ze natuurlijk al, de oorlog was verloren, wat konden ze schelen wat ze deden.

FD En dat was in het begin nog wel anders.

BJ Ja, ja.

FD Toen wilde men nog wel correct zijn en..

BJ Ja ja het was ook als u mijn documentaire of mijn DVD die ik voor het Philips-Kommando heb laten maken, nou daar zie je ook foto's van Duitsers die gewoon een praatje staan te maken met kinderen.

00:35:55 – 00:37:02

BJ En ik heb ook laatst weer in Vught een filmpje gezien dat ze ook op een terras in Amsterdam ook zitten, nou ze waren gewoon onderdeel van het normale leven geworden, de bezetter, in de beginjaren.

FD Want kunt u zich nog helemaal het begin van die bezetting herinneren? Wat was...

BJ Nou ik kan mij herinneren dat ik dus wakker werd van dus op 10 mei 1940 dat ik wakker werd van vliegtuiggeronk en dat ik toen in Tilburg naar de Heuvel ben gegaan, en de Heuvel dat is dus zeg maar de markt, en daar was dus de redactie van het Tilburgs Dagblad. En daar zag je dus plakкатen van 'We zijn binnen gevallen'. En we hadden natuurlijk ook een radio waar dat ook op was, maar dat ben ik dus 's ochtends om zes uur of half zeven ben ik dat gaan doen. Nou en ik heb dus mijn ouders wakker gemaakt en gezegd: 'Het is oorlog'.

00:37:02 – 00:37:57

BJ Nou en ja, ik vond het wel spannend, he ik vond het wel spannend want het was weer eens wat anders. Gek is dat maar zo is het echt hoor.

FD Ja, maar dat kan ik me wel voorstellen, jonge jongen en spannende soldaten.

BJ Ja, en toen ben ik die dag nog gewoon naar school gegaan en er was toen nog geen luchtalarm geweest tot 's middags half vier of zoiets, dus dat was toen wij uit school gingen, en ik deed dat op de fiets, toen werd ook gezegd dat dus de spoorbrug over het Wilhelminakanaal dat die dus gebombardeerd was.

00:37:57 – 00:39:01

BJ Nou toen ben ik met een paar vriendjes, op de fiets, daar gaan kijken. He want dat was ook, dat hoe zou dat gegaan zijn enzo. En er waren dus een paar huizen getroffen daar in de buurt, en toen was er weer luchtalarm en toen zijn wij dus, ben ik met mijn vriendjes dus in een schuilkelder of in een kelder van een klooster terecht gekomen, het Sint-Lidwinaklooster en dat is daar aan de Pelgrimsweg in Tilburg, nou en daar hebben we even luchtalarm afgewacht en toen zijn we weer naar huis gegaan. Mijn vader maakte zich doodongerust dat ik niet rechtstreeks van school naar huis gekomen was, he.

FD Ja, dat kan ik me wel voorstellen.

BJ Dus ik kreeg op mijn donder dat ik dus uitgeweken was enzovoort. Nou, de volgende dag ben ik weer naar school gegaan. Wij hebben dus, die inval was op een donderdag bij mijn weten, de tiende mei.

00:39:01 – 00:40:02

- BJ En ik ben vrijdagmorgen nog weer naar school gegaan, maar toen onderweg was er luchtalarm en toen ben ik daar ook in een huis ondergebracht en toen bleek dat de school toch gesloten was. Nou toen ben ik weer teruggekeerd en toen kan ik mij herinneren dat er dus allerlei troepenverplaatsingen waren en dat ook Franse militairen ons te hulp kwamen in Tilburg, dat die dus met materieel naar Tilburg gekomen waren.
- FD Want wat kunt u zich nog herinneren, zag u ze door de straat lopen, of?
- BJ Ja, jaja ik zag ze en verder wat ik ook een hele fraaie anekdote vindt, ik woonde dus in een hele sjieke straat in Tilburg, Professor Dolstraat.

00:40:02 – 00:40:59

- BJ En daar woonden een heleboel fabrikanten, om het op zijn Tilburg te zeggen, he, onze vader is fabrikant, la ze maar kommen we lussen ze gruun. He, en dat is dus het bekende en u weet dus dat Tilburgers als bijnaam de Kruikenzeikers hebben he? U weet waarom dat is?
- FD (Lacht) nee.
- BJ Omdat urine goed is voor textiel.
- FD Aah.
- BJ Voor een bepaald proces in de textiel dus die moesten hun urine meebrengen naar de fabriek en die werd daar gebruikt. Nou goed, daar woonden dus een aantal fabrikanten waarvan één, ik dacht Sjef de Rooij, die stond op een vluchtheuvel bij ons huis, wij woonden bijna op een hoek van een van een straat, sigaren aan het uitdelen was aan langskomende Franse militairen. Belachelijk natuurlijk, wat doet zo'n militair met een sigaar?

00:40:59 – 00:42:01

- BJ He, maar gewoon uit zijn goede doel, goede doen, hij wilde wat enzovoort, enzovoort, dat zie ik nog voor me dat dat gebeurde. Nou en ik denk dat er toen wat beschietingen zijn geweest en ik denk dat die zaterdag dat toen de Duitsers bij ons al binnengetrokken zijn. En dat was zo gedisciplineerd en goed en enzovoort ja, maar of dat nou zaterdag of zondag was dat zou ik niet weten, maar het is ergens in in die buurt. Nou en ik weet dat dus een joods een oud joods echtpaar zich toen onmiddellijk verdrongen heeft in het Wilhelminakanaal, waar nog maar zo veel [maakt handgebaar] water stond, want ze hadden dus de sluizen van het Wilhelminakanaal open gezet, en er zijn ook wat joodse mensen toen gevlucht weet ik.

00:42:01 – 00:42:59

- FD Want kunt u zich dat nog herinneren of is dat iets wat u achteraf heeft?
- BJ Ja dat kan ik me nog herinneren, ik kan me nog herinneren toen dat. Ik ik zou de namen niet weten, maar ik weet wel dat toen.
- FD Maar waren dat dan bekenden van uw familie of was dat?
- BJ Dat waren geen bekenden maar dat was dus het het gerucht dat dat werd verteld. En mijn ouders zaten dus in een bepaalde protestantse, nou zeg maar elitegroep, en die wisten veel, daar zaten huisartsen in, fabrikanten enzovoorts nou en daar hoorden ze wel hoorden ze er wel wat van denk ik. Maar dat kan ik mij herinneren en ik weet ook dat bij dat bombardement van de brug over het Wilhelminakanaal dat daar een meisje uit mijn klas of een klas lager woonde, maar die waren er allemaal heelhuids afgekomen, dat kan ik me ook nog herinneren.

00:42:59 – 00:44:00

BJ Nou.

FD Ja, dat was dus best wel spannend ook.

BJ Ja, maar dat, ik denk dat daar als als ik nu mijn geheugen afpijnig dat dat het wel is wat ik weet van die eerst oorlogsdagen. Nou je luistert natuurlijk naar de radio en de hevigheid van het bombardement van Rotterdam heb ik me pas veel later gerealiseerd, heb ik me op dat moment eigenlijk niet gerealiseerd. Je was toch teveel met je eigen dingen bezig en ja.

FD En was het de, ik zal maar zeggen de inval en de bezetting, was dat iets wat binnen uw familie heel onverwachts was, of wist men, zag men, zagen je ouders het wel aan komen? Hoe hoe?

BJ Geen idee.

FD Nee, dat.

BJ Ik weet wel dat mijn vader het waardeloos vond hoe het Nederlandse leger georganiseerd was, dus dat het dat we zo snel bezet waren dat verbaasde hem helemaal niet.

00:44:00 – 00:45:00

FD Nee want dat had hij wel daar had hij al wel zich op vanuit de marine.

BJ Ja.

FD En daar was hij ook wel teleurgesteld over.

BJ Ja, ja ja, hele mooie verhalen maar er kwam niks van terecht want de minister van defensie zei: 'We zijn allemaal goed beveiligd' en Colijn de minister, nee die was toen geen minister-president maar toen daarvoor zei: 'Ga rustig slapen'. Het bekende verhaal he.

FD Maar het ging toch mis. En was dat dat was ook een reden waarom uw vader dus wel ja, opkeek tegen het Duitse leger omdat dat wel zo goed georganiseerd was.

BJ Ja ja dat was goed bemand, goed georganiseerd, en gedroeg zich keurig.

FD En wat vond hij dan van Hitler?

BJ Ik heb geen idee.

00:45:00 – 00:46:05

BJ Daar werd niet, bij mij thuis bij mijn weten niet over gesproken. Misschien dat hij dat wel deed op de bijeenkomsten met vriendjes ofzo, maar thuis, dat onderwerp werd niet aangesneden, nee, dat kan ik me niet herinneren. En ik heb er ook niet naar gevraagd.

FD Nee goed, u was ook nog vrij jong toen.

BJ Ja ik vond het wel grappig, dat moet ik nog even zeggen, dat de toen wij dus toen die oorlog uitbrak, ik weet niet of het op dat moment was of dat het een paar dagen na de capitulatie was, toen heeft de meester van de vijfde klas waar ik toen in zat, die heeft alle jongens naar sigarettenwinkeliers gestuurd om nog de voorraad North State die ze in huis hadden om die op te kopen.

FD En waarom dan?

BJ Omdat 'ie graat North State rookte.

00:46:05 – 00:47:00

FD Zo van, nog even hamsteren via de leerlingen.

- BJ Ja, ja, dus wij kregen allemaal een sigarenwinkel aangewezen met geld van hem om dat sigaretten kopen.
- FD En die heeft de hele bezetting lang heeft 'ie...
- BJ Nee, zo veel was het niet. Maar dat vind ik altijd een mooi verhaal (kucht).
- FD Ja, inderdaad ja. En toen toen toen was toen was die bezetting er, de Duitsers die waren binnen getrokken, veranderde er toen iets? Bijvoorbeeld op school, bleef alles hetzelfde?
- BJ Nouja je merkte dus eigenlijk bleef alles hetzelfde, ja ik denk het wel, dat daarna geleidelijk die jodenmaatregelen gevolgen kregen.

00:47:00 – 00:47:55

- BJ Maar goed, ik zat dus in de zesde klas in het schooljaar '40-'41, dus ik ging in september '40 begon in aan de zesde klas en in juli '41 eindigde ik. Nou dat was de periode dat er nog niet met jodensterren en dat soort dingen, maar wel dat het dus al verboden was voor Joden om bepaalde dingen te doen. Dat dat merkte je wel natuurlijk he, ja ik bedoel. Maar ik denk dat het zich allemaal afgespeeld heeft nadat ik van die lagere school afgekomen ben en toen ben ik dus op dat lyceum gekomen waar geen joodse leerlingen waren, dus dan heb ik het alleen maar op een afstand meegemaakt.
- FD Ja, want u had geen, had uw familie nog joodse kennissen? Ook voor de oorlog?

00:47:55 – 00:49:03

- BJ Nee ik moet zeggen daar heb ik mij later ook over verwonderd dat ze weinig, eigenlijk niemand van joodse, dat ze wel joodse mensen kenden, want er woonde vlak bij ons een joodse mevrouw die met een niet-Jood getrouwd was, maar achteraf bleek dat ze weet ik hoeveel onderduikers van haar eigen familie in huis verborgen had, en die kwam regelmatig bij ons thuis. En nouja alleen, daar spraken we mee en die heeft bij mijn weten ook nooit iets laten blijken naar mij. En dat is heel verstandig want je moet kinderen nooit iets zeggen he in de oorlog, want je weet nooit hoe ze hun mond voorbij praten, dus ik heb daar niks van de oorlog gemerkt. Ik heb wel natuurlijk gemerkt dat er steeds bezuinigingen waren, of hoe noem je dat, dat er distributiebonnen waren en dat je minder kon en ik heb met een koffiemolen rogge gemalen om die in te leveren tegen een brood.

00:49:03 – 00:50:05

- BJ Want mijn vader en zijn opvolger kregen wel van patiënten rogge, he die dan dus verwerkt kon worden, dat was en ik heb ook wel slachtkippen kregen we ook wel eens, en eieren van boeren. En nouja dus die dat dat langzaam achteruit ging met de voedselvoorziening dat kan kan ik mij ook wel herinneren. Een heel markant punt is natuurlijk toen mijn vader overleed, toen wilde hij gecremeerd worden, en het enige crematorium wat er toen in Nederland was, was Driehuis Westerveld. En in de advertenties toen stond ook altijd: 'De crematieplechtigheid heeft plaats na aankomst van de trein van zoveel, zoveel uur in Driehuis Westerveld'.

00:50:05 – 00:51:05

- BJ Dat was helemaal afgestemd op het spoorwezen. Nou maar hoe kwam dus het lichaam van mijn vader naar Westerveld vanuit Tilburg? Nou daar werd

speciaal benzine voor beschikbaar gesteld, dus dat hij in een lijkauto daarheen gebracht kon worden. Nou ik ben met mijn moeder gewoon met de trein daar naartoe gegaan uit Tilburg, nou en de andere familie kwam ook met de trein, je had verder niks. Nou een verhaal wat hier verder niet veel mee te maken heeft is dat mijn moeder dus een advertentie in de lokale pers wilde zetten dat mijn vader overleden was, en dat hij gecremeerd werd in Driehuis Westerveld. Toen kregen wij bericht van de directie van het Tilburgs Dagblad dat die advertentie niet geplaatst kon worden, want er stond 'crematie' in en dat mocht niet van de katholieken.

00:51:05 – 00:51:57

FD Ooh.

BJ Nou, toen is de protestantse gemeenschap in de weer gekomen, heeft met de Deken van Tilburg gesproken, de advertentie is wel doorgegaan. Maar zo zie je weer, dat nouja. Nou andere dingen van de oorlog: wij waren geabonneerd op de NRC, nou die was toen ook, op een gegeven moment heette die niet meer de Nieuwe Rotterdamse Courant maar de Nationale Rotterdamse Courant of zoiets, daar waren dus NSB'ers aan het roer gekomen (kucht). Toen die de dikte daarvan nam alsmaar af tot op een gegeven moment, hij werd nog altijd thuis bezorgd natuurlijk, was het maar 1 of 2 pagina's, of 1 of 2 vellen. Meer niet.

00:51:57 – 00:52:57

BJ Nou, toen kwam een radioloog in Tilburg zich vestigen uit Groningen, en die wou zich ook abonneren op het NRC, maar het NRC zei: 'Dat kan niet, we hebben geen papier', ben ik als jongetje, nadat mijn vader de krant gelezen had, ging ik dan bij die radioloog de krant brengen.

FD Ja ja ja, een soort van hergebruik, iedereen een rondje doorgeven.

BJ Ja dat dat dat is ook zo'n specifiek iets van van de oorlog. En natuurlijk om acht uur stoppen he, dus om acht uur mocht je niet meer buiten. Wat ook belangrijk was, maar dat was dus toen ik in de eerste klas van het lyceum zat, toen is er een heel harde winter geweest en toen hebben zijn kolenvakantie gehad, gedurende drie maanden zijn wij niet naar school geweest.

FD Drie maanden, toe maar.

00:52:57 – 00:53:57

BJ Want er was een hele harde winter, de winter '41-'42, nou en toen zei mijn vader: 'Je zit hier maar te niksen, je gaat maar een diploma machineschrijven halen. Dus ik ben als twaalfjarige naar een school gegaan en heb dus typen geleerd. Heb ik nu nog plezier van want ik kan ook op de computer kan ik met alle vingers typen.

FD Ja ja ja, dus die heeft u goed, goed besteed.

BJ Toen heb ik ook examen erin gedaan en ik was de jongste examinandus enzo, nou. Maar dat was dus de middelbare school, maar dan kom je dus met oorlogservaringen, dat dus de school gevorderd wordt door de Duitsers, voor iets van legering van militairen enzovoorts.

FD Wanneer was dat ongeveer?

BJ Dat is '43-'44.

00:53:57 – 00:55:01

BJ Dus ik heb van mijn gymnasium vrijwel geen lessen in de derde of vierde klas gehad. Alleen maar een paar middagen of een paar ochtenden en dat gebeurde dan in de toonzaal van een wollen stoffenfabriek, daar zat je dan in een klas bij elkaar (hoest). Dus mythologie, al dat soort leuke randdingen van een gymnasium heb ik nooit gehad. Je werd helemaal alleen maar klaargestoomd dat je ooit kon vertalen, he Latijn en Grieks en je kreeg een beetje wiskunde, maar Nederlands ook nauwelijks en Frans, Duits en Engels. Oh ja dat merk je ook, dat vroeger was het altijd zo dat je in de eerste klas begon met Engels en in de tweede klas met Duits, maar dat was nu omgedraaid door de Duitsers. Je begon in de eerste klas met Duits en je mocht pas Engels leren in de tweede klas.

FD Ja, ja Duits was belangrijker.

00:55:01 – 00:56:03

FD En en maar toen de toen de school gevorderd werd, wat betekende dat in de praktijk? Kreeg u heel veel huiswerk of was u eigenlijk gewoon heel veel vrij?

BJ Ik was een heleboel vrij.

FD Ja, er was gewoon eigenlijk geen school.

BJ Ja, nou en toen ben ik toen ben ik ordonnans van de luchtbescherming geworden.

FD En wat houdt dat in (lacht)?

BJ Nou ja, dus de stad Tilburg was in wijken verdeeld. En daar had je wijkhoofden, en dat was dus maar dat heeft u al niet meer meegemaakt, wat we hier hadden, de bescherming bevolking of zoiets, maar dat heette toen de luchtbescherming. En er was dus een wijkhoofd, en daar waren dus blokhoofden, dus daar was de wijk weer in verdeeld en die luchtbescherming was dus dat er burgers bij bombardementen, bij rampen enzovoort konden helpen met het ruimen van puin of of of berichten overbrengen enzovoort.

00:56:03 – 00:57:03

BJ Nou en ik ben dus met korte broek en schop en een zwarte helm op, die helm heb ik nog, was ik ordonnans van de luchtbescherming en dat betekende dus dat ik in die tijd dat ik toch weinig naar school hoefde, vier uur bij de commandopost bij het wijkhoofd zat, om als er iets zou gebeuren, dat ik dan naar mijn blokhoofd kon om hem te vertellen wat er moest gebeuren, dus daar heb ik uitstekend leren rikken en allerlei kaartspelen heb ik daar in die tijd geleerd.

FD Maar u was nog heel jong toen?

BJ Ja ik was ik ben overal voorlijk geweest, ik heb als zeventienjarige heb ik een verkennerkamp geleid als meest verantwoordelijke, en al die ouders vonden dat maar goed dat er zo'n jonge knul dat deed, verbaas ik mij nog altijd over.

00:57:03 – 00:58:02

FD En die luchtbescherming, was dat een burgerinitiatief?

BJ Ja.

FD Dus dat was.

BJ Een gemeente-initiatief zou je kunnen zeggen. Niet van de Duitsers, maar het was gewoon een een gemeentelijke activiteit. En dat is ook wat stopte in de oorlog, de padvinderij. Dat dat kon er, ik ben van mijn achtste af van mijn zevende af welp geweest en alle rangen doorlopen maar in, ik schat dat in

najaar '40 de padvinderij verboden werd. Nou en toen ben ik voor ben ik op zaterdagmiddag gaan voetballen. Maar na de oorlog meteen in '44 ben ik weer patrouilleleider van de Uiverpatrouille geworden, daar kom ik nog elk jaar mee bij elkaar.

FD Zo zeg.

00:58:02 – 00:58:59

BJ En ze leven allemaal nog, heel heel merkwaardig, nou en ik ben daar ook weer alle rangen doorlopen, zelfs in mijn studententijd in Rotterdam heb ik ook nog, ben ik ook nog verkennerleider geweest. En dan had ik de prachtige gebeurde het wel, dat ik 's morgens in een jacquet stond als senator bij een begrafenis, 's middags in uniform bij de troep en 's avonds in rok bij een uitvoering van de Alliance Française ofzo.

FD U bent altijd heel actief geweest, maar dus van jongs af aan zo te horen.

BJ Oh ja hoor, altijd, leuk.

FD En u heeft verteld over die inkwartiering, dat was helemaal aan het begin van de oorlog, heeft u later ook nog inkwartiering gehad?

BJ Nee, van de Duitsers niet, wel van de Canadezen dus in '44.

FD Ja, maar dat was na de bevrijding, maar dus niet door de Duitsers.

00:58:59 – 01:00:00

FD Heeft u enig idee, want ja, het was dus dat ze eigenlijk vrij snel door hadden dat u een mooi groot huis had, heeft u enig idee waarom ze daarna niet meer zijn komen aankloppen? Dat is toch eigenlijk heel apart.

BJ Ja ik denk dat ze, ik geen idee. Ik heb mij daar toen niet over verbaasd, maar nee, nee. En nouja ook nog een bijzonder verhaal, mijn vader die deed wel keuringen voor het arbeidsbureau, en toen ben ik dus een keer mee geweest met hem, en de directeur van het arbeidsbureau en dan praat ik over '41 denk ik, naar Hank en Dussen, dat zijn dus daar in de buurt van Heusden, ten noorden van Den Bosch daar, ben ik mee geweest en toen hebben we geluncht of weet ik wat, een uitsmijter gegeten in een café in Hank, en daar stond de Engelse radio aan.

01:00:00 – 01:01:01

BJ Gewoon, dus we hebben de nieuwsberichten in het café of in het restaurant gehoord.

FD Dat is apart.

BJ Nee dat mocht niet, maar het gebeurde.

FD Ja, en zo openlijk dus ook. Werd er nou ook thuis gesproken over de veranderingen in Nederland of over de bezetting?

BJ Nee, kijk eens, ik ik herinner mij nu dat wel, je moest op een gegeven moment je radio inleveren. Je moest op een gegeven moment je koper, en aangezien mijn ouders in Indië gewoond hebben, hadden wij ontzettend veel koper, en ook uit de familie, dus ik kan me herinneren dat daar wel natuurlijk over gepraat is, en dat mijn moeder de helft ingeleverd heeft en de helft op zolder verborgen enzovoort, he dat kan ik me, daar kan ik me iets van herinneren.

01:01:01 – 01:01:55

BJ Maar dat en over ja, er werd gepraat over, er werd bijgehouden op de kaart hoe de Duitsers in Rusland voorttrokken, dat werd bijgehouden. En ook weer toen

ze op hun donder kregen en weer terug moesten. Dat kan ik me herinneren dat dat gebeurde. En ik weet ook nog wel, en dat was in de tijd dat mijn vader nog leefde, dat hij dus officieren wel eens behandelde, dus Duitse officieren. En ik denk dat dat waarschijnlijk geslachtsziekten zijn, waar ze dus niet naar hun eigen arts toe wilden, maar dat weet ik niet helemaal precies.

01:01:55 – 01:03:01

- BJ Over geslachtsziekten gesproken, er waren natuurlijk ook publieke vrouwen heet dat mooi in Tilburg die mijn vader ook wel frequenteerden om onderzocht te worden hoe het met geslachtsziekten was en als jongetje als ik dan op een middag thuiskwam en er waren gebakjes, dat zei ik, dan is Dikke Nel er waarschijnlijk geweest. Maargoed dat heeft niks met de oorlog te maken maar dat moet wel in die tijd geweest zijn hoor, dat wel. Nou maar dat er over gesproken wordt om die vraag maar eens bij de kop te nemen, ja de oorlogshandelingen, je luisterde naar de radiodistributie, Ome Keesje, dat was het favoriete hoorspel wat er toen was op zondag. En er was een cabaretvoorstelling kan ik met herinneren van Jacques van Tol, die ook na de oorlog veroordeeld is.

01:03:01 – 01:04:04

- BJ En die en Max Blokzijl, dat was dus later de spreker die dus nog in vlak voor het einde van de oorlog nog zei: 'We winnen' en die is ook terechtgesteld. Maar goed, over echt praten erover, ik denk wat je op de distributie hoorde, wij luisterden niet naar de Engelse radio, laat ik dat zeggen, dat dat dat deden we niet. Maar mijn vader en moeder zullen ongetwijfeld wel berichten gehoord hebben van die kant. Maar daar werd ik buiten gelaten, maar nogmaals, ik was 14 toen de oorlog eindigde he, ik bedoel.
- FD Ja u was echt nog jong.
- BJ Of 15, 15 dus er werd veel voor mij verborgen gehouden denk ik. Als ze het al wisten. Ik kan me ook van die jodenvervolging kan ik me nog herinneren dat er op een gegeven moment de Joden naar het station marcheerden en dat je daar langs de kant zag en dat daar bekenden bij liepen.

01:04:04 – 01:04:57

- BJ He, en daar kon je niks aan doen, he, daar kon je gewoon helemaal niks aan doen.
- FD Want wist u, was het?
- BJ Ik wist helemaal niet wat daarmee gebeurde, geen idee. Alleen, ja Joden werden opgepakt en die gingen naar een kamp maar verder kan ik me niet herinneren dat er bij mij thuis iets gezegd is van wat het lot van die Joden zou kunnen zijn. Maar goed, '43, mijn vader overleden en het echt echte jodenvervolging is dus in '43 begonnen he, echt met oppakken enzovoort.
- FD Nou in Tilburg was het volgens mij '42-'43 moesten halverwege '43 werd Tilburg ongeveer jodenvrij verklaard.
- BJ Ja ik denk het wel.

01:04:57 – 01:05:59

- FD Maargoed ik kan me ook voorstellen, in verband met de ziekte van uw vader, dat dat de familie ook wel wat anders aan het hoofd had dan wat er om.

- BJ Ja ik weet wel dat mijn vader nog getekend heeft voor het artsenverzet, dat daar nog bij hem thuis zijn geweest terwijl hij ziek was heeft hij nog meegetekend.
- FD Tegen dat de Joden?
- BJ Nee maar in het algemeen dat is op een gegeven moment artsenverzet geweest, waartegen, ik weet het niet, maar er was dus een actieve dokter Hallewas, die dus daarvoor handtekeningen verzamelde, voor de, die naam kan ik mij nog herinneren, dat was een assistent-chirurg. En of wij dus contact met NSB'ers hebben gehad, ja, kijk eens, die zesde klas van de lagere school, maar dat is iets wat je pas achteraf merkt, ja toch wel iets heb je daarvan gemerkt.

01:05:59 – 01:06:56

- BJ Behalve die negen joden zat in die klas een Rijksduitser, dus een zoon en die was echt actief en die kwam in zijn Hitlerjugend-uniform een keer naar school en toen zei het hoofd van de school, we zaten toen in de zesde klas: 'Ga naar huis en ga eens wat behoorlijks aantrekken'. En er zat een zoon van een NSB'er in, in die klas, halfjoodse kinderen zaten er ook in, en achteraf dankzij die reünie van die school weet ik natuurlijk veel meer nu van die kinderen, dus ik moet oppassen dat ik niet herinneringen nu of mijn weet van nu, transposeer naar toen.

01:06:56 – 01:08:00

- BJ Dus van die Rijksduitser kan ik me herinneren en dat we dat allemaal een verdomd aardige jongen vonden, ja en ik weet ook nu later, nu uit de verhalen nu, want hij ging naar de HBS en ik naar lyceum-gymnasium, dat Frits Danauer dat men daar nooit bang was dat 'ie dingen doorvertelde. Dus dat we daar gewoon mee omgingen ook op de HBS. Maar met die NSB-jongen, die is echt uitgekotst en ik weet niet of u weet dat er dat Vught dus het kamp Vught (kucht) het educatief programma wat ze nu voeren, helemaal geconcentreerd heeft rond mijn schoolklas, ja met met met met films, waar dus acteurs mijn schoolgenoten naspelen enzo.
- FD Goh zeg nee dat wist ik niet.
- BJ En daar zat ik natuurlijk ook weer in de adviescommissie daar bij hoe het scenario gemaakt werd enzovoort.

01:08:00 – 01:09:03

- BJ Maargoed die zoon van die NSB'er die speelt daar ook een rol in doordat 'ie zegt: 'Ja wat is mij toch overkomen, wat kan ik het helpen dat ik een zoon van een NSB'er word, want ik was geen NSB'er'. Maar hij heeft wel tien jaar lang nooit een vaste aanstelling kunnen krijgen na de oorlog.
- FD Nee.
- BJ Maargoed, dat is weer een heel ander iets, maar ik geef wel aan dat er een gemêleerde klas, maar dat ik kan me herinneren dat van die Hitlerjeugd en ik kan mij ook iets van de WA, dus van de NSB herinneren, dus dat er gecolporteed werd met Volk en Vaderland, dat kan ik me ook nog herinneren dat dat gebeurde. Maar terug naar de vraag, werd er thuis over gesproken, nee, bij mijn weten niet, weinig.
- FD Nooit, ja ja ja. En die klas, want dat is inderdaad wel een hele interessante groep natuurlijk, ja.

01:09:03 – 01:09:52

- FD Kon kon die het allemaal goed met elkaar vinden? Kan je achteraf, zegt u dat was dus met die met die Duitser konden we goed opschieten.
- BJ Ja dat heb ik nu gemerkt bij het organiseren van die reünie, dat dus die jongen, die NSB zoon, dat die mij goden dankbaar is dat ik die reünie georganiseerd heb. Omdat 'ie daar nu oud-klasgenoten heeft ontmoet die hem daar toen uitkotsten en ook nu zei: 'Ha Paul, hoe is het met je?'.
- FD Ja, ja, hij werd dus wel toen al in de klas ook uitgekotst.
- BJ Volledig genegeerd en en enzovoort. Nou en ik en alle anderen, maargoed.

01:09:52 – 01:10:55

- BJ Nogmaals, na de zesde klas lagere school van daar naar de middelbare school, net op dat moment was de cesuur dat joodse kinderen dus niet meer naar een gewone school mochten, maar naar het joods lyceum in Den Bosch, daar heb ik ook verhalen over. Maar ik heb ze niet gekend in de oorlog.
- FD Nee, en u heeft ze dus ook niet meegemaakt dat de leerlingen weg moesten, want u was toen net naar de...
- BJ Nee ik heb dat helemaal niet meegemaakt.
- FD En toen u naar de middelbare school ging, heeft u toen nog, toen heeft u ook geen contact gehouden met met leerlingen van uw oude klas?
- BJ Nee nee ik ben gewoon in die nieuwe gemeenschap heb ik mij gevestigd. Ik heb een paar vriendjes uit die tijd overgehouden waar ik dan dus wel zoals dat in die tijd, mee speelde, he heette dat toen, dus die dan wel op de HBS zaten, maar ik kan me niet herinneren dat het onderwerp 'Joden' enzovoort aan de orde kwam.

01:10:55 – 01:12:02

- BJ Ik ben ook gewoon naar concerten van het Tilburgs Philharmonisch Orkest geweest waar Joden nicht erwünscht waren, ik ben er wel naartoe gegaan.
- FD Ja.
- BJ Mijn ouders vonden het niet nodig om te zeggen: 'Je moet je solidair verklaren met de Joden en niet gaan'. Ik ben gewoon de gemiddelde Nederlander, er is maar weinig in het verzet gegaan, en er is weinig gecollaboreerd, maar de middenmoot, 80% zeg ik altijd heeft het zich laten geworden, en tegen het einde van de oorlog zijn ineens een heleboel verzetsstrijders opgestaan.
- FD Heeft u uw ouders dat kwalijk genomen, dat ze niks?
- BJ Ja, vandaar dat ik waarschijnlijk ook met dat Philips-Kommando aan de slag ben gegaan. Als een soort compensatie, ja serieus.
- FD Wat neemt u uw ouders dan kwalijk? Wat?
- BJ Nou dat ze mij een aantal van die dingen die er toen gebeurde waar ze toch naar mijn gevoel weet van hadden, niet verteld hebben en ook niet gehandeld hebben.

01:12:02 – 01:12:58

- BJ Ik noemde al onderduikers in huis nemen, waarom niet? Achteraf, het is riskant, maar ja, maar dan heb ik als verzachtende omstandigheid de ziekte van mijn vader.
- FD Ja, maar u heeft het daar ook niet meer met uw moeder over gehad?
- BJ Nee, dat is nu pas, nu in de latere jaren is dit pas gekomen.

- FD En u was er dus zelf op dat moment niet mee bezig, u was jong en daar werd niet op die manier over gedacht, in ieder geval niet gevraagd.
- BJ En ik ben niet filosofisch aangelegd ik ben een doe-er, een doener.
- FD Ja, ja ja ik begrijp het. Ja maar wat u zegt is waar, het was wel een meerderheid van de Nederlandse bevolking die ja, toch gewoon door probeerde te leven zo goed en zo kwaad als het ging.
- BJ Zeker.

01:12:58 – 01:13:59

- FD Ik wil nog even terug naar die inkwartiering, u heeft daar al het één en ander over verteld, maar wat ik me afvroeg, het was natuurlijk heel erg in het begin van die bezetting. Was u toentertijd, was u wel eens bang voor die mensen die?
- BJ Nee hoor, nee hoor. Goed het was een logé.
- FD Maar vond u het leuk? Of was het iets wat?
- BJ Nee, ik vond het niet, god wat een leuke man of zoiets, maar gewoon geaccepteerd. Niet niet erg verder bij stilgestaan, ik bedoel we hadden er geen last, ik had er geen last van. Helemaal niet, misschien ben ik ook wel aardig toegesproken, als de de kleine bub, of zoiets, he ja.

01:13:59 – 01:15:04

- FD (Lacht) ja, ja, en was u of uw ouders, was u nooit bang dat uw huis ook gevorderd zou worden, want dat is natuurlijk ook nog een mogelijkheid.
- BJ Dat was een mogelijkheid, ja, nou ik geloof niet dat ik daar bang voor ben geweest, nee, nee.
- FD Dat heeft nooit gespeeld.
- BJ Ik kan van van die luchtbescherming kan ik nog even aanvullen, dat ik wel een keer iemand die getroffen was door een granaat meegeholpen heb naar het ziekenhuis brengen, terwijl Tilburg onder vuur lag, dus dat was in '44. En dat mijn moeder dat zonder meer goed vond, enigs kind, die zomaar gevaren liep ik bedoel dat geeft ook even aan, nouja het karakter, ik bedoel van van nouja, de dingen komen over je, ik wil niet zeggen fataliteit, maar toch toch niet al te bezorgd zijn dat heeft toch geen zin.

01:15:04 – 01:16:00

- BJ Het lot zal toch uitmaken, je moet het niet opzoeken, maar goed, je hebt nou eenmaal die taak dan moet je daaraan voldoen. Heel rationeel.
- FD Ja, inderdaad, ja. En daar heeft u het ook nooit met haar over gehad, hoe ze dat vond of ze heeft er toen niks over gezegd.
- BJ Nee, nee het was voor mij ook rationeel gewoon normaal.
- FD Ja, heeft u daar later nog over nagedacht, na de oorlog?
- BJ Nou ik heb alleen maar respect, meer respect voor mijn moeder gekregen.
- FD Ja, ja daar kan ik me wel wat bij voorstellen. He en en toen toen die inkwartiering er was, toen was het toen al duidelijk wat het plan was van de Duitsers? Het was natuurlijk nog heel erg in het begin.

01:16:00 – 01:17:03

- FD Ik moet ook zeggen de meeste mensen die ik spreek die hebben de inkwartiering gehad in het laatste jaar van de oorlog, juist wanneer het

eigenlijk al duidelijk wordt dat het eigenlijk een aflopende zaak is. Dat was toen natuurlijk helemaal niet zo, het kon nog wel eeuwig duren of.

- BJ Ja, het enige wat je wist is dat de Duitsers zongen: 'Wir fahren gegen Engeland'. He dat zongen ze, ze zongen prachtig die militairen als ze marcheerden, uit volle borst: 'Den wir fahren gegen Engeland' ik hoor het nog zo. En dat wist je, dat ze dus de oorlog met Frankrijk en Engeland of Engeland en Frankrijk hadden dus de oorlog verklaard, nou dus zij wilden dus naar Engeland. Want in die tijd, in '40, toen was er nog een verdrag tussen Duitsland en Rusland van Von Ribbentrop, de minister van buitenlandse zaken van Duitsland en niet Mo, ja Molotov.

01:17:03 – 01:18:01

- BJ Je hebt de Molotovcocktail, maar dat was een meneer Molotov die was toen minister van buitenlandse zaken van Rusland onder Stalin. Nou die hebben toen nog een vriendschapsverdrag hebben ze nog gesloten een tijd.
- FD Ja, ja ja.
- BJ Maar dus aan het oostfront dacht je helemaal niet, en ja ik weet wel dat ik mij wat verwonderde hoe het nou in Frankrijk ging, en wat ik ook wel merkte, dat in België de bezetting heel anders was dan in Nederland. Want Tilburg is dus dicht bij de Belgische grens, en ik had een vriendje waarvan de vader eerst bij de heidemaatschappij werkte, maar daarna heeft 'ie een boerderij is 'ie gaan huren vlak over de grens in België en daar ging ik logeren en dan ging ik helpen bij de oogst binnenhalen enzo. Daar kon ik op de fiets naartoe, vijftientig kilometer denk ik.

01:18:01 – 01:19:04

- BJ En dan merkte je als je dan in Arendonk op de markt kwam dat daar meer te koop was dan in Nederland, en dat het regime heel anders was, en dat weet u he, wij hadden Seyss-Inquart, maar in in in België was helemaal een militair regime, dus daar hebben ook veel meer Joden in België het overleefd dan in Nederland.
- FD Ja ja ja.
- BJ Maar goed, dat kan ik nu kan ik me weer herinneren als ding van de oorlogservaring, in België was het veel makkelijker, de oorlog ging daar een stuk makkelijker. Maar goed, wij praatten niet over de oorlog thuis, eigenlijk niet, behalve het volgen van het front.
- FD En sprak u wel of spraken uw ouders wel eens met met die ingekwartierde Duitsers over de bezetting of over wat zij nou eigenlijk kwamen doen?
- BJ Daar heb ik eigenlijk geen idee van, daar heb ik geen idee van, nee.

01:19:04 – 01:20:05

- BJ Ja ze hadden ons, tenminste dat is mijn interpretatie nu, ze hadden ons bezet en ze wilden dus door Nederland en België naar Engeland en nouja dat, het zij zo.
- FD Uw ouders vonden het ook wel best?
- BJ Ja, en en en ik weet niet of ze hoopten dat we ooit weer bevrijd zouden worden, ik denk het wel, maar op dat moment was dus het perspectief slecht dus he. Amerika deed nog helemaal niet mee, toen die eenmaal mee ging doen werd het ineens helemaal anders.

- FD Ja, ja ja en want u zei van met name die, die SS'er daar was eigenlijk helemaal geen contact mee, want die liep in en die liep uit.
- BJ Ja die zei goeiendag als 'ie iemand van ons zag en hij ja, ik denk dat hij ook wel eens iets aan mijn moeder gevraagd heeft of aan onze hulp in de huishouding, want wij hadden een meisje voor dag en nacht enzo.

01:20:05 – 01:21:07

- BJ Dus ook om de deur van de praktijk open te doen enzovoorts dus dat die had was daarvoor, nee.
- FD Maar ze aten dus niet mee bijvoorbeeld?
- BJ Nee, nee nee, nee.
- FD Want ze hadden dus een eigen gaarkeuken.
- BJ Ze hadden een eigen, hoe heet zo'n ding, militaire eetgelegenheid dat heeft een bepaalde naam maar ik weet het niet, een eigen mess.
- FD Een mess, ja een officiersmess ofzo he.
- BJ Ja, een officiersmess denk ik.
- FD Want heeft u enig idee wat hun functie was, van die twee, van die twee militairen in huis, wat ze deden overdag?
- BJ Ik denk dat die Schlamilch iets administratiefs was. En die Westels, Westels, weet ik niet, maar dat was een SS'er. Dus die Schlamilch was kapitein meen ik, en wat die Westels was, maar die hebben andere namen, Hauptsturmführer of zoiets, maar geen idee.

01:21:07

- FD Nee, nee, maar ze waren er dus ook alleen 's avonds, want overdag waren ze?
- BJ Ja, en 's nachts, ja ze sliepen en ze gingen dus weer weg. Ik heb ik vraag me nu af van welke wc maakten ze gebruik? Dat moet bij ons op de badkamer zijn geweest, moesten ze één etage afdalen denk ik. Maar geen idee.
- FD Nee, dat zijn wel inderdaad van die dingen van hoe werkt het eigenlijk als er iemand in huis is? En heeft u enig idee, want u zei van nou, die SS'er dat was wel echt een, nouja die klikte met zijn hakken dat was een fanatiekeling. Heeft u enig idee van hun opvattingen? Van hun hoe ze?
- BJ Nee, nee hoor.
- FD Daar werd ook niks over...
- BJ Nee ik denk dat die SS'er natuurlijk een echt overtuigende figuur was. Ik denk die Schlamilch niet, die wilde liever naar huis, ja. Die vond het maar niks, tenminste, die indruk had ik.

01:22:01 – 01:23:02

- FD Ja.
- BJ Die was echt voor zijn nummer of zijn weet ik wat opgeroepen en moest een pak aan en moest mee.
- FD Dat was niet, geen echt nazi of?
- BJ Nee, lijkt me niet.
- FD Nee, nee nee. Was het nog, heeft het u verbaasd, dat ze eigenlijk heel aardig en correct waren?
- BJ Nee, eigenlijk had ik niet anders verwacht. Ik had helemaal geen slecht beeld van Duitsers op dat moment, nee, dat heb je allemaal pas na de oorlog gekregen, die kennis. Dus op dat moment, nee.
- FD Nee het waren gewoon allebei eigenlijk vriendelijke figuren die...

BJ Ze ze deden hun militaire werk.
FD Ja. Maar u zei ook van, we noemden ze wel moffen, of was dat ook pas daarna?

01:23:02 – 01:23:56

BJ Ik denk dat dat meer daarna is dan in de oorlog, hoewel, ook in de oorlog zei zei je dat ook wel, de moffen. Dat was een soort scheldwoord he, maar ik denk dat dat al melig, dus geleidelijk is gekomen. Maar ik moet nu oppassen dat ik iets zeg wat niet waar is, ik bedoel dat ik weet het niet.
FD Nee, en heeft bijvoorbeeld ook wel eens met ze gelachen? Of hoe hoe?
BJ Nee, met die mensen niet, hebben geen grapjes, ik althans niet. Ik ga na, om acht uur werd zo'n Schlamilch binnen gevraagd, nou ik denk dat ik al bijna naar bed ging, he dus ik heb maar weinig meegemaakt daarvan.

01:23:56 – 01:25:01

FD Ja, ja. Ja dat is waar. En heeft u, u heeft ook niets gemerkt van dat het, ik zal maar zeggen, dat binnen het gezin de sfeer veranderde dat je niet meer alles kon zeggen, of?
BJ Nee, kan ik niet, kijk eens, ze waren er alleen maar op zo'n avond als mijn vader hem uitnodigde, maar dat was niet elke avond, dat was zo eens in de week op zo'n weekendavond, zo van oh ja, ver van huis, eenzaam, zulke gevoelens zullen geleefd hebben denk ik. Maar verder ging die man hun eigen weg of gingen ze allebei hun eigen weg en hadden ze hun vertier met de eigen makkers.
FD Ja ja ja, want heeft u enig idee, want u zei, u weet wel waar ze allebei vandaan komen in Duitsland, vertelden ze wel eens over thuis? Hadden ze een gezin?

01:25:01 – 01:25:59

BJ Ze hadden ik ik meen dat die Schlamilch wel een gezin had maar daar ben ik overvraagd, daar ben ik ook niet, als ik het al gehoord heb heb ik het niet geregistreerd, ik denk dat dat ook helemaal niet in mijn aanwezigheid ter sprake is geweest.
FD Nee, nee, en weet u of uw ouders een vergoeding hebben gekregen?
BJ Geen idee.
FD (Lacht) allemaal lastige vragen.
BJ Geen idee, het zou best kunnen zijn, maar omdat in die tijd alles heel netjes door de Duitsers geregeld werd zou dat best kunnen zijn. Maar ik kan daar niet zeggen van, ik weet het, maar ik zou het best kunnen, mijn veronderstelling is dat het best zou kunnen zijn.
FD En ja het is in ieder geval gebeurde het vaak dat er dat er wel enige vergoeding, niet te hoog ofzo, maar dat er wel enige vergoeding tegenover stond.

01:25:59 – 01:27:04

FD En kunt u zich nog herinneren dat ze weggingen? Was het ook echt een afscheid of?
BJ Nee, nee, ik ben ja, ik denk dat ze even kwamen vertellen, zeker die SS'er, 'Nou ik word overgeplaatst en de hartelijke dank' en ik denk dat die dan ook wel weer een soldatenbrood of iets anders meebracht, maar zoiets daar

bedankten ze dan mee, ik zou niet weten wat er, of er een fles sekt ofzo aankwam dat weet ik niet.

FD En was het dan wel een opluchting dat ze weg waren of was het dan ook zo iets van nou, maakt eigenlijk niet uit.

BJ Nee, het was geen, ik denk dat dat wel makkelijk was, dat je dat bed niet opgemaakt hoefde te worden. Ik bedoel gewoon praktisch.

FD Ja ja precies.

BJ En misschien heeft onze gediensstige wel wat van die mensen gekregen, dat zou mij niet verbazen maar dat weet ik niet.

01:27:04 – 01:28:01

FD Nou ik vind het eigenlijk best verbazingwekkend dat u daarna geen inkwartiering meer heeft gehad, want ja, het huis bleef er en het was een mooi huis.

BJ Of er waren, het kan ook zijn natuurlijk dat Tilburg op een gegeven moment een verzamelplaats was en daarna niet meer, en dat men de eigen kazernes toen goed ingericht had waar de mensen vanaf konden ondergebracht worden, ik bedoel het is wel echt in de eerste maanden geweest en toen waren er natuurlijk allerlei voorzieningen. Want Tilburg had de Willem I kazerne en nog een kazerne, en die zijn niet van de ene dag op de andere dag helemaal geschikt te maken of zijn kapot gemaakt of wat dan ook, voordat dat op orde is zou kunnen zijn dat ze dan zeggen: ‘Wij hebben die inkwartiering niet meer nodig’.

01:28:01 – 01:28:58

FD Nee, precies, dat het met organisatorische, dat het met een organisatorische kwestie te maken heeft, ja dat zou natuurlijk ook heel goed kunnen. Nou, wel interessant. Wat ik ga weer even door het verloop van die jaren van die van die oorlog en die bezetting. U zei ja, we luisterden niet naar de Engelse radio. Had u enig idee van de oorlogshandelingen? U zei van we hielden wel bij.

BJ Ja ja, maar dat hoorden we dan van de Duitse radio.

FD Ja maar daar werd natuurlijk lang niet alles verteld.

BJ Nee, dus meer wist je niet.

FD En ook later in de oorlog, in ieder geval in Normandië en hoe het allemaal verlopen is. Ik bedoel wist u dat het einde naderde?

BJ Ja, dat wel. En ik zie nog dat ik dus die operatie Market Garden.

01:28:58 – 01:29:56

BJ Dat ik dus met mijn vriendinnetje voor het raam of voor de ramen van de praktijkruimte zat en dat we dan zo in naar boven in met open ramen, het was dus september, en dat je dus zo als die vliegtuigen met die gliders voorbij zag komen, dat zag je heel goed, he, dus dat kan ik me heel heel goed herinneren. Nou en tegen het einde van de oorlog hebben we wat granaatbeschietingen gehad, nee ik zou op dit moment niet, nou je wist dat ze verloren en je merkte dat dus ook aan het gedrag van de Duitsers dat ze ruwer en onbeschofter werden en dat er meer versperringen ook in de stad kwamen. Dat dat was allemaal wel te merken.

01:29:56 – 01:30:55

FD Ja want bent u na die inkwartiering, want die inkwartiering was eigenlijk vrij had je zal ik maar zeggen Duitsers vrij dichtbij, maar in die loop van de jaren daarna, hoe merkte u überhaupt nog de aanwezigheid van de Duitsers? Heeft u nog wel eens met een Duitser gesproken of hoe?

BJ Nee, ik heb niet met een Duitser gesproken, maar je kon dus merken, nou zoals ik al zei dat mijn school gevorderd werd voor dingen, dat merk je dus dat je normale bestaan, je merkte dus dat je 's avonds vroeg binnen moest zijn, je merkte dat je geen nieuwe kleren kreeg, je merkte dat nouja, allerlei nou bezuinigingen is niet het goeie woord, maar beperkingen in je leefstijl dat merkte je heel goed. En wat ik zei dat malen van die rogge, dat waren de dingen die je merkte in je eigen bestaan.

01:30:55 – 01:31:58

BJ Maar met ik heb één keer met Duitsers gesproken weet ik nog, toen ik dus naar die boerderij van dat vriendje van mij in België geweest was dat ik op de terugtocht twee Duitse officieren tegenkwam die mij aanhielden. Dat was in het landgoed 'De Utrecht' ik weet niet of u die buurt kent, maar daar is dus de verzekeringsmaatschappij 'De Utrecht' had toen hele grote gronden, groot grondbezit 'De Utrecht', dat hebben ze nog steeds geloof ik. Nou daar moest je dus door om bij die boerderij te komen. En dat was in de tijd dat de geallieerden van de strips, van die zilverachtige strips uitgooiden om de radar van de Duitsers te verpesten. Nou daar had ik er dus in België een hele hoop van gevonden en in mijn zakken gestopt.

01:31:58 – 01:33:00

BJ En toen kwam ik bij die Duitse officieren, die hielden mij aan, en die vroegen wat ik hier deed, en dat waren echt een kolonel en een overste ofzo die op de fiets gewoon een tochtje aan het maken waren. Nou en ik, ik zei ik ben daar en daar geweest en dit moet dus in '43 geweest zijn schat ik. En ik was als de dood dat ze die strips zouden vinden. Maar misschien was dat ook helemaal niet erg, maar daar was ik even bang voor. En toen lieten ze me weer doorrijden en zij, nou ik weet van die opvolger van mijn vader van die dokter Westerhof, dat hij dus ook Duitsers op bezoek heeft gehad, officieren die zeiden 'Ja, de oorlog is afgelopen, we weten niet goed wat we eigenlijk nog moeten'. Dat die dat wel tegen die dokter zeiden, maar dus dat dat, en dat werd dus aan tafel door hem verteld, dat weet ik wel.

01:33:00 – 01:33:54

FD Dat vertelden ze dan als patiënt aan hem zal ik maar zeggen.

BJ Ja, dat ze dus echt daarmee inzaten. En dat het ja, dat het eigenlijk zinloos was om nog verder te gaan. Maar ja daarom is Rudolf Hess toen ook naar Engeland gevlogen, om met de Engelsen te proberen te overtuigen dat iedereen maar moest stoppen.

FD Ja ja ja ja, en had u toen, ik ben benieuwd naar uw hoe u tegen de Duitsers aan keek in de loop van de tijd. In het begin was het dus, nouja, ze waren vriendelijk en verder eigenlijk redelijk neutraal, is dat nog veranderd?

BJ Dat is veranderd ja.

FD Gedurende de oorlog?

BJ Het waren op een gegeven moment rotzakken wel hoor, dus je wou daar niet, zo min mogelijk mee te maken hebben.

01:33:54 – 01:35:05

BJ En ik weet nog dat ik met die opvolger van mijn vader nog eens met een bakkerskar van Tilburg naar Udenhout, dat ligt tussen Den Bosch en Tilburg in, dat ik daar nog aardappels ben gaan halen enzovoorts ben gaan kopen, en dat we dan regelmatig in de greppels moesten duiken omdat Engelse vliegtuigen die weg aan het beschieten waren omdat daar ook militaire voertuigen over gingen. Maar dan moest je zorgen dat je zo snel mogelijk weer van die weg af was, en in het veld dan was het veel veel minder link en zo hebben we dus wat spullen gehaald om nouja, honger heb ik niet gekend, maar het was toch wel wenselijk om nog wat voorraden bij te halen.

FD Maar de Duitsers waren dus.

BJ En je was bang dat die Duitsers je zouden tegenhouden en het karretje confisqueren. Maar dat heeft zich allemaal veel meer in het westen afgespeeld, met die hongertochten enzovoort, dat is in Brabant is dat heel veel minder geweest.

01:35:05 – 01:36:02

FD U had in verhouding eigenlijk weinig last ervan gehad?

BJ Zeker.

FD Maar ze waren dus, u zag ze dus wel als de vijand, of hoe?

BJ Jawel, op een gegeven moment wel ja.

FD En had dat met uw eigen beperkingen te maken of met ja, dat u toch iets merkte van de jodenvervolging bijvoorbeeld, hoe?

BJ Van de jodenvervolging heb ik op dat moment niets gemerkt, nee. Maar gewoon, ze ze lieten nou er werden mensen opgepakt voor de Arbeitseinsatz dat weet ik ook, dat dus jonge mensen moesten werken en dat er dat je in dienst moest bij de arbeidsdienst, dat kan ik me ook herinneren. En wat ik ook nog weet, in die tijd ging ik elke week naar het voetballen kijken 's zondagsmiddags, en Tilburg had toen drie eersteklasse-clubs, Willem II, NOAD en Longa, en ik was een Longafan.

01:36:02 – 01:36:56

BJ En en Longa is op een gegeven moment kampioen van het zuiden geworden, in '43 en ik kan me nog herinneren dat ik nog naar voetbalwedstrijden ben gaan kijken in '43, Longa tegen de Volenwijkers, in Amsterdam. Nou en dat heeft Longa toen gewonnen, maar na afloop was het voetbalveld helemaal afgezet en toen werden alle jongemannen dus op papieren gecontroleerd of daar dus onderduikers, dingen enzovoort bij waren, dat kan ik me nog wel herinneren. Maar ik zat wel op de, nou ik denk niet op de tribune maar gewoon op een staanplaats te kijken en met Jan van Roessel en Henk Pelikaan en al dat soort figuren.

01:36:56 – 01:38:01

BJ Ja, en toen ik later als student ben gaan houthakken in Finland, in '49, toen speelde Jan van Roessel in het Nederlands elftal middenvoor en toen zat ik in Helsinki op de tribune, want ik had mijn reis zo gecombineerd dat ik net in Helsinki aankwam bij die interlandwedstrijd Finland-Nederland.

FD Kijk, goed geregeld (lacht). Ja dus dat dus dus.

BJ Maargoed, ik ik bedoel dat dat kan ik me herinneren dat je dat ervoer als als als als erg. En ik kan me ook herinneren dat de textielnood als zodanig was dat de meisjes die nat een natte jurk kregen dat die jurk inkromp, dus die liepen in hun onderbroek door de straat nadat het heel hard geregend had.

FD Och och, ja dat zijn ook wel dingen om te onthouden.

BJ Dat schiet mij nu zo te binnen dat ik mij dat ook nog kan herinneren dat ik dat dat dat gebeurde.

01:38:01 – 01:39:07

FD En dat vond u wel leuk, daar kan ik me iets bij voorstellen.

BJ Nou, helemaal niet, nee nee. Ik ben niet zo'n figuur.

FD Oke, he en u vertelde over die jongen in uw klas op de lagere school nog, zoon van een NSB'er, had u wist u sowieso meer van dat er NSB'ers in Tilburg waren? Kende die u?

BJ Jawel, ik wist ook van het Zwart Front van Albert Meijer geloof ik die woonde in Oisterwijk, dat kan ik me ook herinneren, dat was dus een een ook een fascistische organisatie, naast de NSB, en die is dus op een gegeven moment opgedoekt. Maar dat ik kan me nog het huis, ik kan me nu nog het huis aanwijzen waar hij woonde in Oisterwijk, maar ja ik wist van NSB'ers van van van dat colporteren, maar dat die jonge Paul dat dat een zoon van en NSB'er was, ik denk dat ik me dat niet in de zesde klas van de lagere school gerealiseerd heb.

01:39:07 – 01:40:01

BJ Dat heb ik me niet, en dat hoeft ook niet, want dat was '41 he, en het kan best zijn dat die vader zich pas in '41 bij de NSB aangesloten heeft, uit winstbejag, uit uit weet ik wat niet uit politieke overtuiging, maar gewoon want je had een heleboel werkloze mensen in de oorlog die ook bij de SS gingen, bij de Nederlandse SS, want in het kamp Vught was de bewaking door Nederlandse SS'ers. En ik ken verhalen dat Nederlandse SS'ers naar joodse vrouwen gingen: 'Zullen, zal ik u helpen te ontsnappen?'. Die hadden dus gewoon spijt.

FD Och.

BJ Van die ondoordachte daad, en die merkten dus dat ze ook naar het oostfront konden, dus die wachtbataljons waren zeer favoriet bij hun.

01:40:01 – 01:40:56

FD Ja ja.

BJ Dan hoefden ze niet naar het front.

FD Dan hoefden ze niet weg.

BJ (Kucht) en zo zijn er meer mensen die NSB'er zijn geworden, niet uit overtuiging, maar het hielp, economische redenen.

FD Kunt u zich daar iets bij voorstellen?

BJ Ja ik zou het niet doen, denk ik, nogmaals laat ik oppassen, laat ik oppassen, maar ik vind het niets menselijk vreemd. Niets is een mens vreemd om zich in leven te houden, en de NSB was op dat moment de Duitsers wonnen, nou je kon meeliften op het op het geluk van de Duitsers en dan kon je misschien nog een mooi baantje krijgen.

01:40:56 – 01:42:02

BJ Het is natuurlijk niet erg principieel, opportunistisch, maar hoeveel mensen lopen er nu rond die pure opportunisten zijn? Vastgoeddirecteuren, ik noem maar wat.

FD Om maar iets te noemen ja (lacht). En werd daar thuis, ja ik kom steeds weer met die vraag: 'werd daar thuis over gesproken?' maar heeft u enig idee wat uw ouders van NSB'ers vonden?

BJ Nee, ik denk het niet, ik denk het niet. Ik weet wel dat mijn vader, toen hij keurde voor het arbeidsbureau en dat is niet langer dan '42 geweest ofzo, dat hij toen dus goede vrienden was met die directeur, dat was meneer De Kort, die later fractievoorzitter van de KVP in de Tweede Kamer is geworden. Dus een nouja een, maarja goed Jan de Quay was hoogleraar in Tilburg toen met die Volksunie, ik kan mij niet herinneren, dat is iets van die Volksunie, of ik daar iets van gemerkt heb.

01:42:02 – 01:42:58

BJ Of mijn vader daar nog sympathieën voor had. Na de oorlog heb ik alle kinderen, van elke voorman van de Nederlandse Volksunie ken ik kinderen. Ik ken Cas de Quay, ik ken Henk Einthoven en ik ken Jeanet Linthorst Homan.

FD Uit Tilburg? Of die heeft u daarna...

BJ Nee nee, uit mijn studententijd, he maar.

FD Maar toen.

BJ Toen wist je dat niet, na de oorlog heb ik daarvan gehoord.

FD Ja, ja ja.

BJ Dus ik heb echt in een, ja hoe moet ik het zeggen, vrij geïsoleerd bestaan geleverd, geleefd denk ik. En ik denk dat ik niet de enige ben.

FD Nee, en u was dus ook echt nog wel jong. Ik denk dat dat toch ook wel meespeelt.

BJ Ja ja ja.

01:42:58 01:43:56

FD En zogenaamde moffenmeiden? Heeft u daar wel eens iets van gemerkt?

BJ Die grijze muizen, die kan ik me herinneren, ja, nu je het zegt, dat waren die vrouwen in grijze pakken.

FD Oh ja?

BJ Ja, die hadden grijze uniformen aan, die waren grijze muizen. Nou ik moet zeggen dat ik daar, ook vanwege mijn contacten van mijn vader met het hoerendom, dat ik daar wel wist wat die deden. Dat dat ik denk dat ik die notie wel had. Maarja, ik zou nu zeggen, gezonde mannen hebben wel eens wat nodig he, dat heb ik toen niet gezegd denk ik (lacht).

FD En vrouwen die echt een relatie aangingen, die verliefd werden op op op Duitsers?

BJ Heb ik niet, in die tijd, ik ken er van na de oorlog wel maar.

01:43:56 – 01:45:01

BJ Ja ik kan me herinneren dat dus in de circles waar mijn ouders kwamen dat er één dochter was die het met een Duitser aanlegde, en daar werd toch 'Foei' over uitgesproken. Dat dat ja, dat wel ja, dat vond men toch niet passen. Ja dat dat vagelijks.

FD En weet u wat er daar na de oorlog mee is gebeurd? Is ze ook kaalgeschoren?

BJ Het is uit, ik denk dat het gewoon uit geraakt is en verder niks. Maar die die was vriendelijk, en die ging met hem uit enzo, vermoed ik. Maar wat er na de oorlog gebeurd is weet ik niet, het is geen moffenmeid geworden en ook niet dacht ik dat ze bij bijltjesdag kaalgeknipt is, dat ook niet. Maar ook daar heb ik weinig van meegekregen.

01:45:01 – 01:45:58

FD U heeft niet gemerkt van of u heeft niet gezien dat er vrouwen kaalgeknipt zijn?

BJ Nee, ik weet wel dat er dus mijn school weer gevorderd werd om NSB'ers te huisvesten, dus dat ik na de bevrijding ook weer een tijd niet naar school hoefde, dus ik heb een slechte school gehad.

FD Ja, u heeft weinig school gehad, dat is.

BJ En dat is jammer want alleen maar van klassieke talen dat je kunt vertalen en verder niks.

FD Niks van de mooie mooie verhalen, ja. En kunt u zich nog Dolle Dinsdag herinneren? Dat is eigenlijk vrij snel daarna is Tilburg bevrijd, anderhalve maand, kleine twee maanden.

BJ Nou, oktober he.

FD Eind oktober he.

BJ Ja ik meen 23 oktober meen ik zoiets.

01:45:58 – 01:47:05

FD En Dolle Dinsdag was in september.

BJ Dolle Dinsdag kan ik mij wel herinneren, dat dus al die Duitsers op de vlucht sloegen en dat je de verhalen kreeg dat de Engelsen al bij de grens van bij Breda stonden enzo. Dat dat weet ik dat dat toen, dat die verhalen de ronde deden, dat ja dat weet ik maar. En wij hebben in de kelder gezeten, mijn moeder en die opvolger van mijn vader, want die was toen nog niet getrouwd want zijn vrouw die was dus die zat toen in Utrecht, dus die heeft de hongerwinter meegemaakt. Of zijn aanstaande vrouw en ik zeg die gliders heb ik zien voorbij komen, dat was op 14 september, en 6 juni en toen vrij snel daarna zijn dus plaats als Eindhoven en Maastricht enzo bevrijd.

01:47:05 – 01:48:05

BJ Maar rond 6 juni, D-Day, ik weet wel dat het ik kan me wel herinneren dat het een markant punt was en dat je dus nieuwsgierig was hoe ze verder optrokken. Maar je nieuwsvoorziening was puur en alle door de Duitsers gecontroleerde radio. Het kon ook zijn dat er van al die Engelse verhalen niks waar was.

FD Ja.

BJ Die sprak overigens uitstekend he, die hadden een hele goede redeneertrant he, en daar luisterde ik naar.

FD En vindt u het achteraf eigenlijk niet niet nouja raar dat uw ouders op wat voor manier dan ook wel naar de Engelse radio luisterden?

BJ Nou ik kan me wel voorstellen dat dat link was en dat ze het daarom niet deden.

01:48:05 – 01:48:57

BJ En dat mijn vader waarschijnlijk wel de bronnen had van vrienden om dat te weten te komen dat die waarschijnlijk zijn nek niet uitstak. We zijn bezet, we

verloren, dus we moeten gehoorzamen, ik denk dat dat nu ik daar over denk dat dat een belangrijk motief bij hem was, ja ja je bent een sukkel geweest als Nederland, of zo'n overmacht daar kun je niet tegen. Nou, dus volg de richtlijnen, ja tenzij het te gek wordt neem ik aan dat hij dat ook wel vond, maar dat weet ik niet. Maar toch gewoon, ja het is nou eenmaal zo, zij bepalen wat er gebeurt dus.

01:48:57 – 01:50:03

- FD En daarin is hij dus ook niet, hij is ook niet echt van mening veranderd in die...
- BJ Nee maar goed daarna is 'ie ziek geworden en dan heeft 'ie natuurlijk. Maar mijn moeder vind ik dat die een beetje saboteerde door niet alle koper in te leveren enzovoort, en andere dingen, zilver hadden wij ook een heleboel enzo, maar dat heeft ze niet gedaan.
- FD He en we hadden het net over Dolle Dinsdag, maar goed nou ongeveer twee maanden later was de echte bevrijding, kunt u zich daar dat nog herinneren hoe dat ging?
- BJ Nouja ik kan mij dus herinneren dat wat je dus na Dolle Dinsdag dus dan merk je heel goed dat de Duitsers verloren hadden, dat ze er dus met weet ik wat van alles vandoor gingen, toen hebben ze dus ook dat hout gejat bij ons, dat kan ik me herinneren.

01:50:03 – 01:51:02

- BJ Ik kan me herinneren dat dus de Canadezen dus steeds dichterbij kwamen en dat die dus gingen schieten op de kerktoren bij ons in de buurt, als doel nou en dan precies daar over als de als ze daarover heen gingen dan kwam of in ons huis of bij ons in de straat kwam dan de granaten he, dat was precies zo in die boog zat dat. En zo heb ik dus gemerkt een keer, en dat heb ik al eerder gezegd, dat er een granaat bij ons in de straat viel, het blokhoofd van de luchtbescherming stond buiten, krijgt een scherf in zijn buik, dokter Westerhof en ik met nog drie anderen brengen hem dus naar het ziekenhuis. Achteraf hoorde ik dat hij toen eigenlijk al dood was, maar toen zijn wij weer terug gelopen terwijl er beschietingen waren he, maar dus vlak langs de huizen enzo lopen.

01:51:02 – 01:51:57

- BJ Dat dat kan ik, dat kan ik me herinneren. En verder, toen op een gegeven moment gedacht werd dat iedereen bevrijd was, toen had ik mijn oranje muts al te voorschijn gehaald, en toen werd ik gewaarschuwd: 'Stop dat ding weg, want er kunnen nog Duitsers zijn die schieten'. Dus toen heb ik hem weer opgeborgen maar ik had mijn mijn één of ander mutsje, waar ik die vandaan haalde dat weet ik niet maar dat had ik wel. Dus dat is het einde, dat weet ik van het einde van de oorlog, of zeg maar de bevrijding van ons, toen kwamen die militairen binnen dus de Canadezen en de Engelsen, en toen hebben we dus inkwartiering van Engelse militairen gehad, en later van Canadezen.

01:51:57 – 01:53:00

- BJ Die Engelsen dat waren gewoon soldaten van een tankregiment en daar heeft later na de oorlog nog eens één van hen naar ons geschreven weet ik wel, naar mijn moeder, en ik heb ook later gehoord dat dus van die groep bijna de helft

gesneuveld is bij de volgende aanval van die tankgroep, maar niet die twee die bij ons geslapen hadden. Maar die vonden het heerlijk, want die lagen weer eens tussen de lakens enzovoort he, dus dat dat kan ik me goed herinneren. Oh ja en onze gediensstige die woonde in, althans haar ouders woonden in Helvoort en die fietste op en neer, en ik weet wel dat die de laatste tijd bij het einde van de oorlog dat niet meer durfde dus toen hadden we geen hulp een tijd, dat kan ik me ook herinneren.

01:53:00 – 01:53:58

FD En hoe lang zijn die Engelsen en Canadezen gebleven?

BJ Nou die Engelsen dat is maar een paar dagen, en die Canadese kolonel, nou die moet in november gekomen zijn en in februari weggegaan. Die is wel een aantal maanden bij ons geweest. En daar daar die werd heel plezierig thuis binnen ook ontvangen enzo, en ik herinner mij van die Canadese kolonel dat toen toen dat Van Rotstead-offensief (?) bij de Ardennen was, dus op een gegeven moment heeft Hitler nog een wanhoopsoffensief in de Ardennen, nou en dat zij toen in vol volle oorlogsuitrusting, hij ook als kolonel, 's avonds om 12 uur ergens op appel stonden, kan ik dat zie ik nog voor mij, echt in allerhoogste staat van alarm iedereen gebracht was.

01:53:58 – 01:55:04

BJ Maargoed, weer terug naar het einde van de oorlog, ik kan van die kolonel ook nog wat vertellen, maar.

FD Ja ja, maar dat was dus wel leuk dat die.

BJ Ja dat was een jonge kolonel, die was maar 35 jaar die al het zo ver geschopt had dat hij baas van de Royal Canadian Engineers was die dus in Tilburg en omgeving dus bruggen bouwen enzovoorts, dus een genie zeg maar noemen wij dat in Nederland. En die bracht dingen mee als 'ie toch voor zijn dienst naar België moest, want België was al veel meer, daar kon je al sinaasappels kopen en weet ik wat allemaal, waar wij nog helemaal niet over dachten toen wij bevrijd waren, dus die brachten allerlei spullen mee, en die was nou en toen zei mijn moeder tegen hem: 'Als jullie met de kerstdagen hier moeten zijn, dan wil ik Eerste Kerstdag wel een rijsttafel maken, want die kennen jullie niet'.

01:55:04 – 01:55:59

BJ En aangezien wij in Indië gewoond hadden tot '35 en mijn moeder op de één of andere manier nog allerlei ingrediënten had voor rijsttafel uit Indië heeft ze dat op die kerstavond gebruikt en toen zei ze tegen de kolonel: 'En ik moet rijst hebben en ik moet dat hebben en ik moet kip hebben' en weet ik niet wat allemaal. Nou daar zorgde hij allemaal voor nou en toen heeft ze daar in haar eentje of met iemand heeft ze dus een hele rijsttafel verzorgd voor de kolonel en een aantal van zijn officieren. Dus bij ons thuis nou het was vrij koud, toen heeft die opvolger van mijn vader de centrale verwarming aangemaakt en gestookt op houtblokken. Dus het hele huis was weer eens een keer warm en wij konden dus we hoefden dus niet in de keuken te eten maar wij konden in de eetkamer eten.

01:55:59 – 01:57:02

BJ En toen moest ik dus 's nachts opstaan om de houtblokken bij te vullen, anders ging de verwarming weer uit. Maar dat gebeurde dus dat dat hebben dus de hele kerstdagen heerlijk warm gehad en bij die maaltijd waren ook Spaanse pepers, en toen was er een majoor die dacht: 'Dat lijkt me wel lekker' en die stak zo'n ding in zijn mond dus die heeft toen briesend de kamer uit gelopen en dat kan ik dat zie ik nog zo voor me.

FD Maargoed, die inkwartiering was dus een stuk gezelliger uiteindelijk.

BJ Oh ja, die was echt heel, dat was oh ja dat vonden we leuk denk ik hoor, en die had weer precies dezelfde kamer als waar eerst die officieren sliepen. Ik bedoel want dokter Westerhof die woonde die sliep dus in het deel waar vroeger mijn ouders sliepen, ik weet helemaal niet waar mijn moeder dan weet terecht kwam, dat weet ik ook al niet meer, nou, jawel, nee.

01:57:02 – 01:58:01

BJ Moet ik toch nog even goed nadenken hoe dat huis ingericht was, maar in ieder geval, de Canadese kolonel dat was een aardige man, een jonge man en die is daarna nog een keer in Nederland geweest en daar zijn we nog een keer mee uit geweest in Rotterdam en zo. Maar met zijn vrouw, en die heeft een dochter gekregen en zijn vrouw was een actrice. Maar verder dat is wat ik van de Canadezen weet. Daarna geen inkwartiering, van die Engelsen weet ik alleen maar die twee leden van dat tankregiment. Verder is er ook bij mijn weten niemand ingekwartierd bij ons, de luchtbescherming heb ik nog eens één keer echt geholpen om puin te ruimen, waar we dus voor waren, in elk geval wat één van de taken was.

01:58:01 – 01:59:01

BJ Maar nee, ik, volgende vraag.

FD (Lacht) nou ik, als u nou terugkijkt naar die naar die paar jaar, bijna vijf jaar, viereneenhalf jaar, kunt u dan zeggen wat het meest indruk op u heeft gemaakt?

BJ Oef (...). Ik denk dat misschien het beste dat voorbij komen van die zweefvliegtuigen op 14 september, dat dat mogelijk was, dat dat gebeurde. Verder is natuurlijk ook een iets wat mij bijgebleven is, dat gezoem 's nachts van die vliegtuigen die naar Duitsland vlogen, elke nacht weer gingen die Halifax-bommenwerpers richting Duitsland en gingen daar platbranden.

01:59:01 – 01:59:55

BJ Onmenselijk, ik bedoel ik heb net ik heb nog net, een half jaar geleden ook een Duitse ontmoet, niet van mijn leeftijd maar ik denk een jaar of tien jonger, en die zegt: 'Weet wel, wij hebben jullie een heleboel aangedaan, maar weet wel wat jullie ons hebben aangedaan, als kinderen elke nacht in schuilkelders enzovoort he, en hele steden kapotgebombardeerd'. Zij woonde in Leipzig of in Dresden, dus de zwaarst gebombardeerden. En ik vind het heel mooi dat nu in de krant staat dat die, dat dat ook als oorlogsmisdaad inmiddels aangemerkt wordt. Maar dat is ook zo natuurlijk, dat was onzin om dat allemaal zo te doen. Maar ja, men wilde de moraal of het moreel wilde men knakken. Maargoed, dat gezoem.

01:59:55 – 02:01:01

BJ Nou, ook wat mij goed bijblijft dat zijn de V1's en V2's die overkwamen, en de angst die je had dat op een gegeven moment de motor zou stoppen, en dat 'ie dan zou vallen. Dat dat ja, dat schiet me nu te binnen. U weet wat die V1's en V2's zijn he?

FD Ja ja ja.

BJ Dat waren dus die, die werden dus opgelaten en die waren de bedoeling was dus dat ze dan naar Engeland zouden vliegen, maar vaak kwamen ze al eerder naar beneden en nouja, dat was, en dan hoor je dat ding, vooral overdag werden die afgeschoten, en dan: 'Oh nu stopt de motor, wat zal er dan gebeuren?'.

FD U heeft eigenlijk heel erg mooi beschreven van nou, tijdens die hele bezetting en oorlog heb ik eigenlijk niet zo heel erg veel gemerkt, niet van de jodenvervolging en niet, nouja, u leefde ook gewoon door, was jong, een jonge jongen. Wanneer wanneer heeft u, kunt u zich nog herinneren wanneer u wel over het lot van de Joden, wanneer dat bekend is geworden bij u?

02:01:01 – 02:01:57

BJ Na de oorlog pas en dan nog maar vaag. Ik denk dat u moet beseffen dat die, dat ik als eenling van die lagere schoolklas naar dat lyceum ging, en dat 22 anderen naar de rijks-HBS gingen, waaronder zes joodse leerlingen die dus niet meer mochten enzovoort en daar waren erbij die dus veel meer banden hadden met de joodse klasgenoten dan ik, ja ik voetbalde met Robbie Meijer Oedenwald, dat was een belangrijk jongetje want die had een leren bal, dat was in die tijd heel belangrijk als je dat had, dus je mocht altijd meedoen en nou en zo.

02:01:57 – 02:02:58

BJ Maar ik ben me veel meer gaan realiseren nu ik dus met dat Philips-Kommando bezig ben ben gegaan en de verhalen daar hoorde en nu dus met die reünie van die schoolklas en met de dinges. Maar jodenvervolging, ja het boek van Presser denk ik en de televisiedingen van Lou de Jong, maar die zijn pas in de zestiger jaren. Nou en in mijn studententijd ja was er geen televisie, althans niet daar had ik geen tijd voor om naar te kijken. Ik bedoel, ik was met zoveel dingen bezig. Nee ik zou niet, ik lijk een zeer oppervlakkig figuur he, als ik mij nu zo hoor praten, zo van.

FD Nou niet oppervlakkig maar u heeft gewoon u bent met heel andere dingen in uw leven bezig geweest.

BJ Ja ja al dat soort, die ellendes bij anderen ja.

02:02:58 – 02:04:06

FD En heeft het overlijden van uw vader, ik kan me voorstellen dat dat ook wel die tijd heeft bepaald of?

BJ Jawel, ja tuurlijk tuurlijk dat je dan, maar ja ik ben wel een einzelgänger echt hoor met allerlei dingen dus die. Ja wacht eens even, ik, wij zijn in '44, oktober '44 bevrijd, en ik zat op dansles in maart '45, en dat was weer zo'n club van de protestante gemeenschap, een een vrouw van een huisarts die dat voor haar dochter organiseerde plus een aantal lieden die gevraagd werden. Nou daar werd ik dan dus ook bij betrokken, maar daar was ook die HBS-club helemaal bij, en ik denk dat toen, dat ik toen hoorde dat die leeft niet meer en die leeft niet meer.

02:04:06 – 02:04:57

- BJ Ik denk dat dat toen dat ik toen door door die contacten weer in de grotere groep mee ging doen en betrokken was, dus ja dat is dat is niet. En die dansles is een paar jaar doorgedaan, steeds geavanceerdere dans enzo.
- FD En heeft dat nog uw, heeft dat nog uw beeld van de bezetting en van de Duitsers veranderd toen u dat wist?
- BJ Tuurlijk, ik bedoel dan ga je nog meer zien wat dat voor schoften het zijn he, ik bedoel dat is natuurlijk waar, maar hoe erg het was, hoe het in een concentratiekamp toging, hoe daar die vergassingsinstallaties enzovoort waren, dat heb ik toen niet beseft, nee hoor.

02:04:57 – 02:06:02

- BJ Nee, je wist alleen maar die is, die en die zijn niet teruggekomen en die wel.
- FD En wanneer heeft zich dat wel beseft?
- BJ Ik denk dat dat uit radio of kranten ofzo, maar dan praat je wel over de zestiger jaren hoor. Dus die voorstellingen van Lou de Jong heb ik allemaal gehoord wel. En wanneer hebben wij televisie gekregen? Ik ben in '62 naar Limburg gegaan, daar hadden we het niet, toen ik secretaris van de raad van commissarissen van de Domaniale werd in augustus '66 toen kreeg ik met kerstmis geld om een televisie te kopen. Toen vonden de directeurs toch dat ik iets van gratificatie moest hebben (lacht). En mijn kinderen waren oh zo enthousiast want die moesten altijd bij iemand anders gaan kijken.

02:06:02 – 02:06:55

- FD Ja ja ja, en u vertelde dat u nog steeds wel eens als u ja, een onbeleefde Duitser tegenkomt dat u dan, hoe kijkt u nu aan tegen de Duitsers?
- BJ Kijk, wie er nu nog nog nog is aan Duitser die kun je natuurlijk niks nadragen, ik bedoel behalve figuren ouder dan 80, die hebben er nog direct mee, kunnen er nog direct mee te maken hebben gehad. Maar de rest kun je niks kwalijk nemen. Alleen het wordt door mij op prijs gesteld als ze dat ook laten merken, dat zij dus toch spijt hebben, of of of of zich realiseren dat hun voor... eh in een massahysterie wat gedaan heeft, achter die Hitler aan gelopen enzo.

02:06:55 – 02:08:03

- BJ Maar als ze daar helemaal geen blijk van geven dan vind ik het rotzakken, heel eenvoudig.
- FD Ze moeten dus eigenlijk nog steeds schuld bekennen.
- BJ Nee, ze moeten ze hoeven niet tegen mij te zeggen 'Sorry Jochems' of 'Herr Doktor' want zo heet ik dan ook meteen. Ik bedoel als ik bij Duitsers ben, dat dat hoeft niet maar je moet je moet juist niet het tegendeel merken. Om maar iets te zeggen he, die NSB-jongen he, van mijn klas, die heeft verklaard dat zijn moeder, dat was een Duitse, dat die nog tot vlak voor haar dood zei: 'Holocaust is een fabel'. He, ik bedoel, zulke mensen zijn er ook, en er was laatst toch die bisschop ergens die ook zoiets zei van: 'Dat is allemaal opgeklopt', nou die moesten ze zo standrechtelijk moesten ze daar wat mee doen, vind ik.

02:08:03 – 02:08:54

FD Ja, dat gebeurt dus nog steeds regelmatig, er is nog steeds veel sprake van Holocaust-ontkenning, zeker, ja. Heeft u, heeft u er wel eens over, nou ik kan me haast niet voorstellen, u zult er zeker over hebben nagedacht van, hoe het kan zijn dat de Duitsers ertoe zijn gekomen om om Hitler zo te steunen en wat er is gebeurd...

BJ Ja, massahysterie, ik denk dat Duitsers qua qua qua aard gauw meelopen met met met iemand die dus hun idealen voorspiegelt en enzovoort en dan de massahysterie, het Volksempfinden of hoe je dat, ik denk dat dat wij Nederlanders veel individualistischer zijn dan de Duitsers, dacht ik, dat het daardoor komt.

02:08:54 – 02:09:57

BJ En verder, Hitler had verdomd goeie dingen gedaan voor Duitsland. De werkloosheid opgeheven, mooie Autobahnen aangelegd, nou, dat was de degene, maar wat er daarna is gekomen, en dat is die die video die ik hier ook liet zien, over mijn schoolklas dus in dat educatief programma, daar wordt dat ook heel duidelijk uit de doeken gedaan. Dat dat dus ze volgden gewoon.

FD Maar dat zou dus, dat zou dus niet zo snel in Nederland of een ander land gebeuren, dat zit er niet in?

BJ Nee, ik denk dat nee, ik geloof het niet, ik geloof dat het toch de, en ik ja ik ben ook niet met vakantie eigenlijk in Duitsland nooit geweest in de Eiffel hier dichtbij een beetje een keer, met kamperen, maargoed rest. Maar ik vind het jammer, nu zeg ik ik wil best nog eens een keer naar München toe ofzo.

02:09:57 – 02:10:54

BJ Om dat eens te zien, dat moet een mooie stad zijn, mooie musea, maargoed daar heb ik nu, daar komt niks meer van, maar Berlijn, het moderne Berlijn, daar ben ik wel geweest, maar dan voor de stadsverwarming, dus echt met een zakelijk doel.

FD En u zit ook eigenlijk heel dichtbij de grens met Duitsland hier.

BJ Aachen, ja, hoeveel mensen hier uit de buurt gaan niet inkopen doen in Aachen.

FD Maar omdat, om uw oorlogsverleden, of?

BJ Ja, nee, ik heb geen behoefte om naar Duitsland te gaan, ik ben er wel eens een keer geweest om mijn Märklin-treintjes aan te vullen, maar dat is echt dus utilitair, die zijn daar goedkoper dan hier. Maar voor de rest, nee, nee, ik moet de Duitsers eigenlijk altijd nog niet.

02:10:54 – 01:12:05

FD Nee.

BJ Zo zo geloof ik, dat ik dat, dat ik het zo kan zeggen, ik heb geen bezwaar, maar als ik ze kan vermijden doe ik dat graag.

FD Ja, ja ja ja, en heeft, ik bedoel want u bent nu de laatste tien jaar dus heel actief eigenlijk ook met dat verleden bezig, maar heeft de oorlog nog in de rest van uw leven is het belangrijk geweest, is het een belangrijke periode geweest? Of is het gewoon ook een periode geweest, u heeft aan het begin van het gesprek ontzettend veel verteld over wat u allemaal heeft meegemaakt, dus.

BJ Ja, nee, ik denk dat het een periode van beperking is geweest, dat ik in die oorlog, ja leuke dingen had kunnen doen. Ja ik noem maar iets, kunnen leren

zeilen ofzo, of of of of ja, meer ja, en het wat ruimer bepaalde dingen kunnen doen.

02:12:05 - 02:13:00

BJ En een normale school aflopen, maar verder.

FD En hoe komt het nou dat u nu tien jaar geleden wel zo betrokken bent geraakt?

BJ Nouja, dat is dus, wat ik, ik ik vond op een gegeven moment dat een interessant onderwerp, dat Philips-gebeuren, die Philipswerkplaats in dat kamp Vught, hoe was het toch mogelijk dat dat daar zich afspeelde? Ik heb verhalen van een overlevende Dirk Wissink nog gehoord, met zoveel bizarre dingen, he dus zo. Dus wat zich in kamp Vught heeft afgespeeld met het Philips-Kommando, dat geeft je een andere kijk op een concentratiekamp.

02:13:00 – 02:14:01

BJ Iedereen is gevoed met Anne Frank-verhalen van de de bewaarschool tot tot de middelbare school, en ik vond dat nou net iets waar je dus eens een andere kijk krijgt. En dat je ziet hoe dus een groot industrieel, waar ik dus toch zelf ook toe behoord heb, hoe die dus in die oorlog toch iets voor gevangenen heeft kunnen doen. Deels uit naïviteit, deels omdat Philips helemaal geen idee had van wat wij nu weten hoe de Duitsers waren, hoe die daar een soort verdrag mee afsloten als dit en dit en dit gebeurde dan wilde 'ie wel meedoen. Nou ik denk dat dat het, nou ik wil niet zeggen wereld verbeteren, maar de de de mentaliteit toch een stukje helpen beïnvloeden en toch een stukje onontgonnen gebied.

02:14:01 02:14:58

BJ Mijn medewerkers zeiden wel eens tegen mij, jij bent te lange tijd één oog in het land der blinden, en zodra er te veel éénogen komen gaan wij wat anders doen. Nou, ik vond dit ook iets wat zeer fragmentarisch beschreven was, niet voldoende uitgediept, nou die dochter en zoon van die technisch leider vonden dat ook, dus zo zijn we aan de slag gegaan. En en nouja, iedereen prijst mij (lacht) vind ik ook leuk.

FD (Lacht) ja, dat is natuurlijk ook leuk. Maar als ik het zo hoor dan dan, het zou ook een ander onderwerp kunnen zijn geweest.

BJ Ja, dat dat geloof ik wel maar ik ik denk en dat heb ik ook al eerder gezegd, dat het voor mij ook een stuk genoegdoening is voor het feit dat ik in de oorlog niks gedaan heb.

02:14:58 – 02:15:52

BJ He, nu haal ik toch even wat stenen boven water of dingen boven water dus nouja dat he.

FD Maar u was nog zo jong, vindt u dat niet een...

BJ Nouja maar dat, ik heb alles op jonge leeftijd gedaan, dat heb ik al eerder gezegd, ik ben overal de jongste. Ik zat in die senaat van het koor toen ik 20 was.

FD Ja, dus dat vindt u geen excuus, dat u niks heeft gedaan.

BJ Nee, helemaal niet. Maar het het is, kijk u zet mij ook aan het denken he, weet u dat? Van van van het is niet zo dat het allemaal kant –en-klare antwoorden zijn, integendeel, maar ik denk dat dat het is, een stukje maatschappelijke betrokkenheid.

02:15:52 – 02:17:01

- BJ Ik kan ook nog een typisch verhaal is op het moment dat ik van DSM uitgeleend werd aan die energieontwikkelingsmaatschappij met energiebesparing, ander soort brandstoffen, enzovoort, toen zei mijn oudste dochter: 'Nu ga je eindelijk maatschappelijk relevant werk doen'. Die vond zo'n vieze chemische fabriek als DSM, milieuvervuilend, eigenlijk maar niks. Dat ze moest zeggen dat haar vader daarbij werkte. Nou goed, maar ik heb mij dus ook ontzettend ingespannen voor die energiebesparing. Ik heb mij bij mijn werk bij DSM ook altijd de kans gehad om mij met nevenactiviteiten, ik was de vent die regionaal opereerde namens DSM, dus niet met het feitelijke gebeuren, maar met het randgebeuren waar je als grote onderneming in een regio van je wordt verwacht dat je meedoet met allerlei dingen. En ik verving meneer Rotier, de president-commissaris, de president-directeur van DSM bij vergaderingen met de secretaris-generaal van economische zaken.

02:17:01 – 02:18:06

- BJ Belachelijk! He, maar het gebeurde.
FD Ja, het is een mooie functie.
BJ Ja, nee en ik en ik voel me dan geen opschepper als ik dat zeg, maar het is gewoon zo.
FD Ja u bent u wat u zei, u bent een doener, als u iets wil doen dan, of als er iets is dan wilt u iets aanpakken en dan gaat u het ook aanpakken.
BJ Nou en zo zo vond ik het fijn om dan op mijn zeventigste, want dat was zo, hiermee te beginnen en een stuk doel in mijn bestaan te hebben. Want ik was altijd gewend om bezig te te zijn, maar die nou, wereldverbeteraar is niet het goeie woord, maar toch het bezig zijn met iets wat tot nu toe onontgonnen is, en wat toch belangrijk is, ik vind dat het onder de mensen, dat het onderzocht wordt en uitgedragen wordt.
FD Ja, ja ja ik begrijp het.

02:18:06 – 02:19:02

- FD En gaat u ook nog naar naar herdenkingen van van de oorlog? Houdt u zich er op die manier nog mee bezig?
BJ Nee, ik ga niet naar, ik ga hier in Valkenburg altijd naar de 4 mei-herdenking, dan loop ik mee naar de Cauberg, dat doe ik wel, maar ik ben nooit naar de februaristaking of naar het Auschwitzcomité of weet ik wat, daar ben ik niet naar toe gegaan.
FD Nee maargoed.
BJ Daar geef ik mij de tijd niet voor.
FD Nee, nee maar actief meedoen met de 4 mei-herdenking is al, er zijn genoeg mensen die alleen achter de tv zitten of helemaal niet eens.
BJ Ja ja ja ja, maar dat doe ik dan wel.
FD Tenslotte, ik heb nog, er zijn in de loop van de tijd natuurlijk een heleboel publieke discussies geweest over over thema's die met met het oorlogsverleden te maken hebben. Nou we hebben het eigenlijk al over over NSB en NSB-kinderen gehad.

02:19:02 – 02:20:02

FD Daar komt eigenlijk nu ook steeds meer aandacht voor, ook het leed onder NSB-kinderen. Hoe kijkt u daar tegenaan? U heeft dus die man...

BJ Nou ik vind dat dat heel goed is, en ik denk ook dat het buitengewoon goed is, dat dat idee van Lou de Jong van goed of fout dat dat langzamerhand helemaal de nek omgedraaid is. He, daar heeft die man echt onheil aangericht, zien we nu. Op dat moment waren we het er allemaal mee eens, maar we zien nu dat meneer Aantjes volstrekt onjuist behandeld is. He, maargoed, het is toen gebeurd en iedereen vond het zo, maar het gekke vind ik dan dat meneer De Quay minister-president kan worden, dat minister Staf, minister van defensie kon worden, enzovoort. Die dus in de oorlog nou, ook heel erg, nou niet geheuld maar toch wel zeer erg samengewerkt hebben, vooral meneer Staf.

02:20:02 – 02:20:58

BJ He, ik bedoel, nou maar dat wordt dan weer vergeten, waarom weet ik niet, die discussie goed/fout, ik ben blij dat dat er niet meer is, dat er aandacht voor al die groepen is, ja, men is zich aan het realiseren denk ik, dat is een nevenreden, dat wil je nog mensen spreken die het meegemaakt hebben, dan moet je het nu doen, ik bedoel dat is gewoon een praktische, dat is een praktisch punt.

FD Nee maar ik bedoel van er is echt meer aandacht ook echt voor de kinderen, die dus nog van jongere generaties zijn, er is ook zo'n soort stichting waarbij ze samen kunnen komen om het over hun, ja, negatieve jeugdervaringen te hebben en dat soort dingen. En zo'n discussie rond Johan Heester? Die is laatst, die cabaret...

02:20:58 – 02:21:57

BJ Die Johan Heesters?

FD Ja dat is zo'n cabaret...

BJ Ja, ik weet het, Johan Heesters, die is 101 jaar ofzo en die wilde graag zingen.

FD Ja 104 geloof ik tegenwoordig.

BJ En die ook gaat zingen nog, nou ik vind het zielig.

FD Maar er is een hele discussie geweest of 'ie mocht optreden in Nederland, heeft u, wat vindt u daarvan?

BJ Ja, ja ach, ik denk dat de man inmiddels niet meer compos mentis is en dat je daar (kucht) en dat je om andere redenen tegen had moeten houden, maar dit. Nou ik geloof, ik ben wel eens dat men had het niet moeten doen, ik vind dat dat. Ja maar ik zeg, ik heb ook geluisterd naar Evelyn Künneke die dus in de in de gedurende de Tweede Wereldoorlog ook schlagers voor de radio zong, enzovoort. Ik heb ernaar geluisterd.

02:21:57 – 02:23:00

BJ Ja, had ik dat niet moeten doen?

FD Ja maar naar ja, ernaar luisteren is weer iets anders dan het doen.

BJ Ja ja, dat geef ik toe, maar het luisteren ernaar kun je ook nog verkeerd vinden, maar dat is dan een stap verder. Nee Johan Heesters, kijk eens, heeft 'ie oorlogsmisdaden bedreven? Heeft hij iemand om zeep geholpen? Nee, nou dan ja, hij heeft voor zijn brood heeft 'ie daar nog iets gedaan, nou ik vind niet dat je dat zo zwaar moet aanrekenen. Ik vind het veel erger dat er mensen nooit gevonden zijn en die echt misdaden hebben gedaan en die onder een

andere naam weet ik wat, nog jaren door gegaan zijn. Nou die hadden ze veel eerder moeten pakken, dat wel.

02:23:00 – 02:24:14

- BJ Maar ik kijk echt naar misdaden en niet naar heulen of heulen, maar ja, sympathiseren, ja.
- FD Nee, dat gebeurt gewoon.
- BJ Want dan dan zijn er zoveel mensen die je moet oppakken (lacht).
- FD Ja, dat is ook zo. Ja ik wou ook zeggen van ja, ik ik vind het ja, ik vind het heel mooi wat u vertelt, maar tegelijkertijd dat u best wel streng voor uzelf bent als u terugkijkt als u zegt van 'Ik heb niks gedaan', maar ja dus echt heel actief iets moeten doen, en als ik dan vraag van 'Nouja, wat vindt u hiervan?' ja dan bent u veel milder eigenlijk.
- BJ Ja ja.
- FD Ik ik ben er wel doorheen, ik weet niet of er dingen zijn waarvan u zegt dat was heel belangrijk of ik wil er nog iets over zeggen waar ik niet aan heb gedacht.
- BJ Nee hoor, u heeft me al heel ontzettend veel kansen gegeven om mijn eigen voordeur, of hoe noem je dat, eigen stoep te vegen met alle mogelijke opmerkingen, maar ik ik ik vond het heel interessant en bedankt dat ik mee heb mogen doen.
- FD (Lacht) Nou u heel erg bedankt.